

B Russische Studies
M Russische en Euraziatische Studies
Universiteit Leiden
Beoordelingsrapport

2 december 2025

Inhoud

1.	SAMENVATTING	3
2.	INLEIDING	8
	Procedure	8
	Instelling	12
	Faculteit der Geesteswetenschappen	12
	Bachelor Russische Studies en Master Russische en Euraziatische Studies	12
	Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie	13
3.	Opleidingsbeoordeling	18
	Standaard 1: beoogde leerresultaten	18
	Standaard 2: onderwijsleeromgeving	22
	Standaard 3: toetsing	31
	Standaard 4: gerealiseerde leerresultaten	35
	Eindoordeel	37
4.	Bijlagen	40
	Bijlage 1: Administratieve gegevens	40
	Bijlage 2: Programma locatiebezoek	42
	Bijlage 3: Documenten	43
	Bijlage 4: Beoogde leerresultaten	45
	Bijlage 5: Curriculumoverzichten	48
	Bijlage 6: Gebruikte afkortingen	50

1. SAMENVATTING

Dit rapport beschrijft de opleidingsbeoordeling van de bacheloropleiding Russische Studies en de masteropleiding Russische en Euraziatische Studies, aangeboden door de Universiteit Leiden.

Standaard 1 – Beoogde leerresultaten

Het panel stelt vast dat de bachelor en de master een uniek en herkenbaar profiel hebben dat onderscheidend is ten opzichte van zusteropleidingen in Nederland en België en past bij het profiel van de eigen universiteit en faculteit. Kennis van de Russische taal is in beide opleidingen essentieel. In de bachelor wordt deze verworven, in de master wordt deze aanwezig verondersteld, al dan niet door de Leidse bachelor gevolgd te hebben. Daarnaast is in beide opleidingen sprake van integratie van verschillende disciplines, wat de academische oriëntatie versterkt.

De beoogde leerresultaten (BLR's) van de bachelor zijn helder geformuleerd, navolgbaar gekoppeld aan de Dublin descriptoren voor de bachelor en zijn op NLQF-niveau 6. De twee specialisaties van de bachelor hebben deels gezamenlijke BLR's en deels eigen, unieke BLR's, passend bij de specialisatie. De BLR's van de master zijn eveneens helder geformuleerd, navolgbaar gekoppeld aan de Dublin descriptoren voor de master en zijn op NLQF-niveau 7. Voor beide opleidingen geldt dat het panel BLR's op het gebied van het werken met GenAI mist. Het panel beveelt aan deze bij beide opleidingen toe te voegen.

De masteropleiding is voornemens een verzoek in te dienen om de opleidingstitel master Russische en Euraziatische Studies te wijzigen in Russian and Eurasian Studies. Het panel oordeelt daarover positief. Het werkveld wordt nog niet aantoonbaar betrokken bij de formulering en herijking van beoogde leerresultaten. Voor de bachelor vindt het panel dat een verdedigbare keuze, voor de master beveelt het panel aan om een werkveldadviesraad op te richten en daar minimaal eenmaal per jaar mee te overleggen, onder andere in het kader van mogelijk gewenste aanpassingen van de BLR's. Het panel denkt daarbij aan de snel veranderende geopolitieke situatie en aan het werken met GenAI.

Conclusie: de **bachelor- en de masteropleiding voldoen beide aan de criteria van standaard 1.**

Standaard 2 – onderwijsleeromgeving

Bachelorcurriculum

Het bachelorcurriculum kenmerkt zich door een sterke focus op taalvaardigheid Russisch. Deze komt goed tot uiting in de taalverwervingsvakken in de eerste twee jaar. Studenten starten al vroeg in de opleiding met het lezen en academisch interpreteren van Russischtalige bronnen. De taalverwervingsleerlijn wordt afgesloten met het verplichte buitenlandverblijf in het laatste semester van het tweede jaar. Studenten hebben behoefte aan taalonderwijs in het derde jaar. Het panel stelt voor om studenten in het derde jaar presentaties in het Russisch te laten geven, bijvoorbeeld (aan tweedejaars studenten) over hun buitenlandverblijf, bij derdejaars vakken en/of over hun afstudeeronderzoek.

De bachelor heeft twee specialisaties: (1) Politiek, Geschiedenis en Economie en (2) Taal en Cultuur. Deze delen de taalverwervingsleerlijn en de leerlijn academische vaardigheden en hebben daarnaast elk een eigen vakinhoudelijke leerlijn. De leerlijnen weerspiegelen duidelijk wat de twee specialisaties bindt en wat ze van elkaar onderscheidt. In beide specialisaties bekwamen studenten zich in het Russische en in academische vaardigheden, binnen de specialisatie volgt vervolgens specialisatiegebonden vakinhoudelijke verdieping met specialisatiegebonden vakken. Studenten maken de keuze voor de specialisatie op het juiste moment (begin jaar 2); ze zijn dan inhoudelijk goed genoeg voorbereid op de te maken keuze en hebben nog voldoende tijd om zich te specialiseren en een scriptie te schrijven.

Alle vakken zijn navolgbaar gekoppeld aan de BLR's en alle BLR's zijn binnen beide specialisaties afgedekt. Voor alle BLR's geldt bovendien dat er in meerdere vakken aan gewerkt wordt. De dekking is daarmee stevig verankerd. Uit de Leidse vakniveauaanduiding blijkt de logisch niveauopbouw van het curriculum.

Mastercurriculum

Het mastercurriculum kenmerkt zich door een brede geografisch oriëntatie, integratie van verschillende disciplines en het samenbrengen van verschillende perspectieven. Dit komt onder andere goed tot uiting in het verplichte vak *Eurasia & Eurasianisms*, in keuzevakken met betrekking tot Oekraïne en niet in de laatste plaats door de *international classroom*.

De master kent geen specialisaties. Studenten stellen een eigen profiel samen uit een breed aanbod aan keuzevakken. Deze keuzevakken liggen inhoudelijk in het verlengde van de twee bachelorspecialisaties zonder dat het vereist is om deze gevolgd te hebben. Een stage behoort ook tot de mogelijkheden, maar de meeste studenten volgen liever een keuzevak.

De vakken zijn navolgbaar gekoppeld aan de BLR's. Bij elke denkbare combinatie van keuzevakken worden alle BLR's afgedekt. Aan alle BLR's wordt in meerdere vakken gewerkt, waarmee de dekking goed verankerd is. Uit de Leidse vakniveauaanduiding blijkt de logisch niveauopbouw van het curriculum.

Aan het eind van de opleiding doen studenten een masteronderzoek en schrijven ze een scriptie. Het niet-verplichte thesis seminar wordt weinig bezocht. Het panel betreurt dat omdat dit een kans is om zicht te krijgen op GenAI-gebruik en eventueel bij te kunnen sturen. Ook kunnen studenten tijdens zo'n seminar van elkaar leren, onder andere van het feedback geven aan en krijgen van elkaar. De opleiding zou te rade kunnen gaan bij andere opleidingen om de opkomst bij het thesis seminar te verhogen.

Keuzevrijheid in beide opleidingen

Beide opleidingen bieden de studenten voldoende ruimte voor een eigen profiel. De bachelor doet dat met de vrijekeuzeruimte van 30 EC in het derde jaar (standaard voor alle Leidse bachelors), de keuze uit twee specialisaties en de keuze van het afstudeeronderwerp. De master doet dat met de vrijekeuzeruimte van 30 EC en de keuze van het afstudeeronderwerp.

Didactische uitgangspunten in beide opleidingen

Beide opleidingen hanteren aantoonbaar de Leidse didactische uitgangspunten al is er nog winst te behalen voor wat betreft het uitgangspunt 'technologie in onderwijs'. De opleidingen mogen zich op dit punt kritisch én vooruitstrevend opstellen. Studenten moeten leren goed om te gaan met GenAI. De tijd is rijp voor het stimuleren van doelmatig en verantwoord GenAI-gebruik.

Toelatingseisen voor beide opleidingen

Voor de bachelor gelden algemene toelatingseisen, voor de master geldt dat studenten moeten beschikken over een relevant bachelordiploma en het Russisch passief moeten beheersen op B1-niveau. De opleiding beschikt over een toelatingscommissie die dat zorgvuldig toetst. Beide opleidingen hanteren passende toelatingseisen en communiceren er duidelijk over op de website.

Docententeam en begeleiding bij beide opleidingen

Beide opleidingen beschikken gezamenlijk over een team van goede en zeer betrokken docenten. Ze zijn didactisch goed onderlegd (met BKO en via andere scholingstrajecten), laagdrempelig benaderbaar voor studenten en vakinhoudelijk deskundig. Ze integreren hun onderzoek en uiteenlopende actuele ontwikkelingen op allerlei manieren in hun onderwijs (in de vorm van colleges en excursies), hebben een netwerk dat ze optimaal benutten, werken samen als team en bewaken daarmee gezamenlijk de samenhang van de beide curricula. Docenten zijn in brede zin bereid *to go the extra mile* voor hun studenten en de kwaliteit van de opleidingen. Ze zijn volgens het panel de kracht van de opleidingen. In de praktijk zijn docenten het eerste aanspreekpunt voor studenten, maar studenten weten indien nodig ook hun weg te vinden naar de studieadviseur en de *Student Wellbeing Officer*.

Opleidingscommissie en studievereniging voor beide opleidingen

Beide opleidingen kennen een zeer hechte, actieve *community*. Studenten volgen het voorbeeld van hun docenten, wat onder andere blijkt uit de actieve studievereniging en de goed functionerende OLC.

Conclusie: de **bachelor- en de masteropleiding voldoen beide aan de criteria van standaard 2.**

Standaard 3 – Toetsing

De opleidingen gebruiken als basis het facultaire toetsbeleid en hebben daar eigen uitgangspunten (hoge toetsfrequentie en veel combinatietoetsen) aan toegevoegd. Het panel vindt dat krachtig, mede omdat studenten hier positief over zijn.

Alle beoogde leerresultaten worden in de opleidingen getoetst. De beide opleidingen hebben dat overtuigend inzichtelijk gemaakt aan de hand van toetsplannen in de vorm van matrices waarin de koppeling tussen BLR's en vakken en tussen vakken en toetsen gemaakt is. De toetsing per vak is goed doordacht en, bijvoorbeeld met een combinatietoets, navolgbaar aan de BLR's gekoppeld. De toetsing is daarmee valide.

Bij de beoordeling van scripties wordt het vier-ogen-principe toegepast. De tweede beoordelaar is soms iemand van buiten de opleidingen, maar de opleidingen kiezen er om vakinhoudelijke redenen ook vaak voor om twee beoordelaars van de opleidingen te betrekken. Het panel vindt dat goed verdedigbaar en stelt vast dat oordelen betrouwbaar zijn.

Toetsinformatie is te vinden in de studiegidsen en de lijnen met docenten zijn kort. De toetsing is transparant, zowel voor de bachelor als voor de master.

De bacheloropleiding heeft de kwaliteit van het buitenlandverblijf goed op orde. Het panel is ervan overtuigd dat studenten in deze fase van hun studie een flinke sprong in hun taalverwerving Russisch maken. Het panel doet de suggestie om bij terugkeer in Nederland een taaltoets af te nemen. Dan krijgt de opleiding beter zicht op individuele niveauverschillen.

Voor de beoordeling van de scripties worden beoordelingsformulieren gebruikt die gebaseerd zijn op facultair beleid. Het panel mist in de beoordelingsformulieren echter de criteria voor een voldoende, goed en zeer goed. In het facultaire beleidsdocument voor scriptiebeoordelingen wordt de suggestie gedaan om daar criteria voor op te stellen. Het panel beveelt aan om daar invulling aan te geven. Studenten hebben dan per BLR meer zicht op wat er verwacht wordt en de examencommissie kan de beoordelingen dan gericht controleren.

Verder meent het panel dat het nuttig kan zijn om afstuderende bachelor- en masterstudenten hun scriptie te laten pitchen of verdedigen. Dat past in de toetscultuur van de opleidingen en helpt meer zicht te krijgen op het gebruik van GenAI.

Het panel is onder de indruk van de examencommissie. Met twee toetsintensieve opleidingen en een soms onderbezette examencommissie is de werkdruk hoog. Op facultair niveau met minder examencommissies werken dan wel de bestaande examencommissies meer met elkaar laten samenwerken, vindt het panel een goed idee. Dat stimuleert eenduidig beleid en eenduidige uitvoering, helpt de werkdruk te beteugelen en optimaliseert het onafhankelijkheidsprincipe van examencommissies. Het panel beveelt de opleidingen aan hiermee voortvarend aan de slag te gaan.

Conclusie: de **bachelor- en de masteropleiding voldoen beide aan de criteria van standaard 3.**

Standaard 4 – Gerealiseerde leerresultaten

Het panel stelt vast dat alle bachelorscripties van beide specialisaties van bachelorniveau zijn en alle masterscripties van masterniveau. Veel scripties – en dat geldt voor beide opleidingen – behandelen zeer actuele en relevante onderwerpen waar ook buiten de academie belangstelling voor is. Scripties die beloond zijn met een zeer hoog cijfer zijn ook in de ogen van het panel van zeer hoog niveau. De beide opleidingen verdienen daarvoor een compliment.

Voor wat betreft het zicht op de uitstroom naar de arbeidsmarkt, adviseert het panel, mede gelet op de geopolitieke veranderingen en ontwikkelingen op het gebied van GenAI, een nieuw opleidingsspecifiek arbeidsmarktonderzoek te doen voor de master. In het verlengde daarvan adviseert het panel ook om contact met alumni te formaliseren, zodat hun feedback beter en gestructureerder benut kan worden.

Conclusie: de **bachelor- en de masteropleiding voldoen beide aan de criteria van standaard 4.**

Beide opleidingen voldoen aan alle vier de NVAO-standaarden. Het panel komt daarmee tot een positief advies aan de NVAO voor de accreditatie van de bacheloropleiding Russische Studies en de masteropleiding Russische en Euraziatische Studies van Universiteit Leiden.

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle leden van het panel dit rapport hebben bestudeerd en dat zij instemmen met de in het rapport vastgelegde oordelen. Zij bevestigen dat de beoordeling is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen met betrekking tot onafhankelijkheid.

Gent, 2 december 2025

Prof. dr. Gert Buelens
(voorzitter)

Barbara Roemers
(secretaris)

2. INLEIDING

Procedure

Universiteit Leiden heeft Odion Onderzoek aangesteld om de kwaliteitsbeoordeling te begeleiden van de masteropleiding North American Studies, de bachelor- en masteropleiding African Studies, de bachelor- en masteropleiding Midden-Oostenstudies, de bachelor- en masteropleiding Latin American Studies, de bacheloropleiding Russische Studies, de masteropleiding Russische en Euraziatische Studies, de bacheloropleiding International Studies, de bacheloropleiding Chinastudies, de bacheloropleiding Korea Studies, de masteropleiding Asian Studies 60 EC, de masteropleiding Asian Studies 120 EC, de bacheloropleiding South and Southeast Asian Studies en de bacheloropleiding Japan Studies.

Deze beoordeling vindt plaats in het kader van de accreditatie van opleidingencluster Regiostudies I. Dit cluster omvat 24 opleidingen, aangeboden door 4 instellingen: Universiteit Leiden (16 opleidingen, gevisiteerd in twee bezoeken van meerdere dagen), Rijksuniversiteit Groningen (4 opleidingen), Universiteit van Amsterdam (3 opleidingen) en Radboud Universiteit Nijmegen (1 opleiding). Vanuit Odion Onderzoek trad Alexandra Paffen op als clustercoördinator tot 1 augustus 2025, daarna nam Julia Roosenboom haar taak over.

De beoordeling is uitgevoerd volgens de procedures en standaarden van het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van de NVAO (Staatscourant 2024, nr. 6405). De opleidingen binnen het cluster Regiostudies I zijn bestaande opleidingen en de betrokken instellingen hebben de Instellingstoets Kwaliteitszorg succesvol doorlopen.

Gezien de hoeveelheid opleidingen van Universiteit Leiden is besloten de opleidingen te verdelen over twee bezoeken. In het eerste bezoek (3, 4 en 5 november 2025) zijn de masteropleiding North American Studies, de bachelor- en masteropleiding African Studies, de bachelor- en masteropleiding Midden-Oostenstudies, de bachelor- en masteropleiding Latin American Studies, de bacheloropleiding Russische Studies en de masteropleiding Russische en Euraziatische Studies gevisiteerd. In het tweede bezoek (8, 9 en 10 december 2025) zijn de bacheloropleiding International Studies, de bacheloropleiding Chinastudies, de bacheloropleiding Korea studies, de masteropleiding Asian Studies 60 EC, de masteropleiding Asian Studies 120 EC, de bacheloropleiding South and Southeast Asian Studies en de bacheloropleiding Japan Studies gevisiteerd.

In overleg met de opleidingen heeft Odion Onderzoek een panel van *peers* (visitatiepanel) samengesteld dat de beoordeling van de 9 opleidingen in het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden heeft uitgevoerd. Het panel bestond uit (zie volgende pagina):

- Prof. dr. Gert Buelens (voorzitter),
Hoogleraar English and American Literature (Universiteit Gent)
- Dr. Lisa Gaufman (panellid),
Assistant professor of Russian Discourse and Politics (Rijksuniversiteit Groningen)
- Prof. dr. Christian Lang (panellid),
Hoogleraar Arabic and Islamic Studies (Universiteit Utrecht)
- Carlijn van Esch, MA (panellid),
Freelance buitenland journalist en researcher, auteur
- Veerle van der Put (student-lid),
Alumna Master North American and Middle Eastern Studies (Rijksuniversiteit Groningen)
- Dr. Matthias Schwartz (referent),
Adjunct-directeur *Zentrum für Literatur*, gespecialiseerd in Oost-Europese literaturen en culturen en dynamiek in culturen in oorlogsloos Oost-Europa
- Dr. Boris Noordenbos (referent),
Associate professor Literatuurwetenschap (Universiteit van Amsterdam),
PhD Slavische Studies (Rijksuniversiteit Groningen)
- Prof. dr. Clarissa Vierke (referent),
Professor African Studies (University of Bayreuth)
- Dr. Rozenn Guerois (referent),
Onderzoeker Afrikaanse Linguïstiek aan het Centre National de la Recherche Scientifique en
Directeur onderzoeksinstituut Langage, Langues et Cultures d'Afrique
- Prof. dr. J.M. Michiel Baud (referent),
Emeritus professor Latin-American Studies (Universiteit van Amsterdam)
- Prof. dr. Brigitte Adriaensen (referent),
Professor Spaanse taal en cultuur, specialisatie Latijns-Amerikaanse culturele studies (Radboud
Universiteit Nijmegen)
- Dr. Pieter Coppens (referent),
Associate professor Islamstudies, Veni-laureaat History of Quranic exegesis (Vrije Universiteit
Amsterdam)
- Prof. Isa Blumi (referent),
Professor Turkish and Middle Eastern Studies (Stockholm University)
- Dr. Katy Hull (referent),
Assistant professor Modern Gender History, American Studies (Universiteit van Amsterdam)
- Dr. Maggie Dwyer (referent),
Assistant professor, African Studies and International Development Programme Director (University
of Edinburgh)
- Prof. Nadia Lie (referent),
Professor Spaanse en Latijns-Amerikaanse Letterkunde en film (KU Leuven)
- Prof. Diana Castilleja (referent),
Professor Spaanse en Latijns-Amerikaanse Literatuur (Vrije Universiteit Brussel en Université Saint-
Louis Bruxelles)
- Dr. Dorien Nieuwenhuijsen (referent),
Associate professor Spaanse linguïstiek, onderwijsdirecteur van de Graduate School of Languages,
Literature and Communication (TLC) (Universiteit Utrecht)

Het panel werd vanuit Odion Onderzoek ondersteund door Julia Roosenboom (procescoördinator en secretaris), Barbara Roemers (secretaris) en Daniëlle de Koning (secretaris). Zij hebben alle drie uitgebreide ervaring als NVAO-gecertificeerde secretaris. De NVAO heeft het verantwoordingsformulier voor de panelsamenstelling beoordeeld en geconstateerd dat het panel voldoet aan de vereiste deskundigheden. Daarnaast hebben de panelleden, de instelling en de secretaris schriftelijk verklaard dat panel en secretaris hun taken onafhankelijk uitvoeren. Op 23 oktober 2025 stemde de NVAO in met de panelsamenstelling (instemmingsformulier PA-2492a).

Voorafgaand aan het beoordelingsproces is de voorzitter getraind door Julia Roosenboom en Daniëlle de Koning met betrekking tot het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' (2024) van de NVAO. De clustercoördinator heeft met de voorzitter de standaarden, procedures en verantwoordelijkheden doorgenomen, conform het 'Profiel van de voorzitter' (NVAO 2016) en de richtlijnen uit de NVAO-training 'Train de voorzitter'. De overige panelleden zijn in een clusterbrede startvergadering geïnstrueerd en geïnformeerd door de clustercoördinator en voorzitter over de inhoud en intentie van het beoordelingskader, en de procedure, attitude, werkwijze en planning binnen het cluster.

Voorafgaand aan het locatiebezoek stuurde de Faculteit der Geesteswetenschappen van Universiteit Leiden per opleiding een lijst met recent afgestudeerden naar de secretaris. De panelvoorzitter selecteerde in overleg met de clustercoördinator vijftien eindwerken per opleiding. Hierbij is rekening gehouden met de spreiding van eindcijfers, beoordelaars, en indien van toepassing, varianten en tracks. Het panel heeft de selectie eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren, evenals het zelfevaluatierapport van de opleidingen bestudeerd. Het panel beoordeelde de eindwerken volgens de NVAO-richtlijn voor de bestudering eindwerken (Uitvoeringsregels, september 2025). Een overzicht van het bestudeerde materiaal, inclusief de geselecteerde eindwerken en een toelichting op de wijze waarop de selectie tot stand is gekomen, is opgenomen in bijlage 3.

Na bestudering van de documentatie hebben de panelleden hun eerste indrukken geformuleerd en met de secretaris gedeeld. De secretaris heeft deze gebundeld en de compilatie met het panel gedeeld. Tijdens een voorbereidende vergadering op voorafgaand aan het locatiebezoek hebben de panelleden hun eerste indrukken besproken en belangrijke gespreksonderwerpen vastgesteld.

Stafliden en studenten van de opleidingen binnen de visitatiegroep Regiostudies I aan de Universiteit Leiden zijn vooraf door de faculteit geïnformeerd over de mogelijkheid om vertrouwelijk met het panel te spreken. Zij konden zich hiervoor aanmelden bij de secretaris. Tijdens de voorbereidende vergadering was een open spreekuur gepland voor eventuele deelnemers. Omdat er geen aanmeldingen waren, is dit open spreekuur komen te vervallen.

Op 3, 4 en 5 november 2025 bracht het panel een bezoek aan Universiteit Leiden. Het concept van het bezoekprogramma, inclusief representatieve gesprekspartners, was vooraf door de opleidingen voorgelegd aan de voorzitter en de secretaris. Bijlage 2 bevat informatie over het locatiebezoek.

Aan het eind van het locatiebezoek heeft het panel een onafhankelijk oordeel gevormd over de opleidingen, op basis van de vier standaarden van het beoordelingskader voor accreditatie van bestaande opleidingen van de NVAO (2024). De voorzitter heeft de belangrijkste conclusies gedeeld in een publieke, mondelinge terugkoppeling.

Dit eindrapport bevat een systematische weergave van de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. De secretaris heeft na het bezoek een conceptversie opgesteld en deze aan de panelleden voorgelegd. Op basis van hun opmerkingen is het rapport in overleg met de voorzitter aangepast. Vervolgens is het conceptrapport naar de Faculteit der Geesteswetenschappen gestuurd voor een controle op feitelijke onjuistheden. Feitelijke onjuistheden zijn gerectificeerd en daarna is het rapport gefinaliseerd en goedgekeurd door de voorzitter.

Instelling

De Universiteit Leiden (UL) is in 1575 opgericht en is daarmee de oudste universiteit van Nederland. De instelling is publiek gefinancierd.

De afgelopen drie jaar schommelde het aantal UL-studenten rond de 36.000, verspreid over 48 bacheloropleidingen en 83 masteropleidingen¹. Er zijn zeven faculteiten: Archeologie, Geesteswetenschappen, Geneeskunde (LUMC), Governance & Global Affairs, Rechtsgeleerdheid, Sociale Wetenschappen, Wiskunde & Natuurwetenschappen.

Op de website van de universiteit staat het profiel beschreven². De universiteit richt zich, kort gezegd, op het toerusten van nieuwe generaties om in de mondiale samenleving het verschil te kunnen maken. De kernwaarden daarbij zijn Verbindend, Vernieuwend, Verantwoordelijk en Vrij.

Universiteit Leiden hecht veel belang aan samenwerkingsverbanden en werkt binnen Nederland veel samen met de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam³ en internationaal onder andere binnen de *League of European Research Universities*⁴.

Faculteit der Geesteswetenschappen

De universiteit heeft een diepgewortelde traditie op het gebied van onderzoek en onderwijs in talen en culturen. Het is een wezenlijk onderdeel van de identiteit van de instelling en de faculteit spant zich in om deze traditie in leven te houden.

Het bestaande opleidingsaanbod van de Faculteit der Geesteswetenschappen is al geruime tijd onderwerp van gesprek. Studenten halen minder studiepunten, het aantal promoties neemt af, loonkosten stijgen en de faculteit ziet zich daarom genoodzaakt structurele veranderingen door te voeren. Het faculteitsbestuur buigt zich over verschillende scenario's, maar is momenteel niet voornemens de bacheloropleiding Russische Studies en/of de masteropleiding Russische en Euraziatische Studies uit te faseren dan wel op te laten gaan in breder georiënteerde opleidingen.

Bachelor Russische Studies en Master Russische en Euraziatische Studies

De bachelor Russische Studies richt zich op Rusland, heeft een sterke focus op taalvaardigheid en een interdisciplinaire benadering. Er zijn twee specialisaties: (1) Taal en Cultuur en (2) Politiek, Geschiedenis en Economie. De sterke focus op de Russische taal geldt voor beide specialisaties.

De master Russische en Euraziatische Studies richt zich op Eurazië (Rusland, Oekraïne, voormalige Sovjetrepublieken etc.), gaat uit van reeds aanwezige taalvaardigheid Russisch bij studenten en heeft net als de bachelor een sterk interdisciplinair karakter. Verder onderscheidt de master zich door een functionele *international classroom*. De opleiding is daarom volledig Engelstalig.

Beide opleidingen zijn kleinschalig en hebben een hechte gemeenschap van actieve studenten en didactisch en vakinhoudelijk zeer deskundige docenten.

¹ Zie: <https://www.universiteitleiden.nl/over-ons/feiten-en-cijfers>

² Zie: <https://www.universiteitleiden.nl/over-ons/profiel>

³ Zie: <https://www.leiden-delft-erasmus.nl/nl/home>

⁴ Zie: <https://www.leru.org/>

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie

In 2019-2020 vond de vorige accreditatie plaats van de bacheloropleiding Russische Studies en de masteropleiding Russische en Euraziatische Studies aan de Universiteit Leiden. (De opleidingen werden op 6 juni 2019 bezocht en op 5 maart 2020 is het definitieve rapport vastgesteld.) Beide opleidingen werden toen positief beoordeeld.

De belangrijkste veranderingen sinds de vorige visitatie zijn de inval van Rusland in Oekraïne (22 februari 2022) en, in bredere zin, de veranderde positie van Rusland op het wereldtoneel. De impact daarvan is groot en de opleidingen hebben daar uiteraard op moeten reageren. Zo is voor de bacheloropleiding een alternatief bedacht voor het verplichte studiebezoek aan Sint-Petersburg (studenten gaan nu naar Daugavpils in Letland), vooral in de master is er extra aandacht voor Oekraïne (onder andere in de vorm van symposia) en in beide opleidingen zijn vakken aangepast. Ook geldt voor beide opleidingen dat gevluchte Russen en Oekraïners regelmatig worden uitgenodigd als gastsprekers en dat docenten ruimte creëren voor discussies over (politieke) actualiteiten. Tegelijkertijd spannen de opleidingen zich in om over het voetlicht te (blijven) brengen dat Rusland en Russisch meer is dan het Kremlin, president Poetin en zijn beleid.

Het beoordelingsrapport uit 2020 bevat een aantal aanbevelingen van het toenmalige panel. Het huidige panel heeft onderzocht hoe de opleidingen deze aanbevelingen hebben opgepakt. De opleidingen hebben daarover op voorhand informatie verstrekt in het dossier en tijdens het locatiebezoek is een en ander besproken. Het panel constateert dat de opleidingen de aanbevelingen grotendeels hebben opgevolgd dan wel goed hebben onderbouwd waarom voor een andere aanpak is gekozen om een gesignaleerd aandachtspunt weg te nemen. De opleidingen hebben daarmee een positieve ontwikkeling ingezet. Een enkele aanbeveling blijft staan. Dat geldt voor het goed zicht krijgen en houden op opleidingsspecifieke arbeidsmarktperspectieven na afronding van de master, voor het stimuleren en formaliseren van contact met masteralumni (in datzelfde kader van arbeidsmarktperspectieven) en voor meer samenwerken met andere examencommissies (bachelor en master) van regiostudies. De tabellen op de volgende pagina's bevatten een overzicht van de aanbevelingen van het vorige panel en de wijze waarop de opleidingen daarmee omgegaan zijn.

Aanbevelingen bacheloropleiding	Doorgevoerde verbeteringen
Benadruk de maatschappelijke relevantie van de opleiding, zeker nu de relatie met Rusland gepolariseerd dreigt te raken en betrouwbare kennis over Rusland extra relevant is.	De opleiding communiceert actiever over haar expertise, via sociale media, open dagen en door de samenwerking met Raam op Rusland, een cultureel podium met een uitgebreid netwerk van Nederlandse Ruslanddeskundigen. Daarnaast besteedt de opleiding op verschillende manieren aandacht aan de Russische invasie in Oekraïne (gast sprekers, plenaire sessies met studenten, een Oekraïne-symposium etc.) en draagt dit nadrukkelijk uit. Het panel stelt vast dat juist door de veranderde positie van Rusland in de wereld de beide opleidingen zich nu maatschappelijk sterker profileren.
De opleiding zou ook buiten de traditionele journalistieke, culturele en diplomatieke sectoren de kansen voor afgestudeerden kunnen verkennen.	De opleiding heeft aantoonbaar ingezet op verbinding met de arbeidsmarkt door middel van de samenwerking met Raam op Rusland, de jaarlijkse Dag van de Arbeid, gast sprekers uit verschillende sectoren, een verplicht buitenlandverblijf (er is met het Letse Daugavpils een passende oplossing gevonden voor Sint-Petersburg) en met de (breder georiënteerde) facultaire afdeling Career Service.
Het panel meent dat de scherpe blik van collega's van buiten de opleiding van meerwaarde kan zijn om de objectiviteit van de beoordeling blijvend te versterken.	De opleiding zet nu meer externe lezers in bij de eindwerken. Tegelijkertijd is inhoudelijke expertise bij de beoordeling belangrijk. Het panel erkent dat en vindt de keuze om toch vaak te kiezen voor twee inhoudelijk deskundigen valide.

Het panel moedigt de examencommissie aan om door te gaan op de ingeslagen weg van verdere professionalisering. Een eenduidige lijn (afgestemd met de andere examencommissies binnen de faculteit) voor wat betreft omgaan met (vermoedens van) fraude en plagiaat hoort daarbij.	De examencommissie is zich terdege bewust van de brede omvang van het takenpakket en beperkt zich niet alleen tot borging van toetskwaliteit maar beoordeelt ook uitzonderingsverzoeken (als een student niet naar het buitenland wil) en keuzevakken (in relatie tot beoogde leerresultaten) en keurt elk jaar opnieuw de <i>learning agreement</i> met Daugavpils (verplicht buitenlandverblijf voor studenten) goed. Verder is er een fraaie differentiatie in het benoemen van examinatoren bij de eindwerken; bij de bachelor wijst de examencommissie beide examinatoren aan en benoemt ze, bij de master wordt er een door de afstuderende student voorgedragen en een door de examencommissie. Vervolgens worden beide examinatoren door de examencommissie benoemd. Het panel is onder de indruk van de werkwijze van de examencommissie. Bij de vorige visitatie (2019) bespeurde het panel enige weerstand bij docenten/examinatoren voor wat betreft het opvolgen van adviezen van de examencommissie. Inmiddels is de relatie verbeterd; examencommissieleden en docenten spreken nu van een prettige samenwerking. Docenten hechten meer waarde aan adviezen van de examencommissie dan zes jaar geleden. Voor wat betreft uniformering van omgaan met (vermoedens van) fraude en plagiaat, is er op instellingsniveau en op faculteitsniveau beleid. Gezien de snelle ontwikkelingen op het gebied van GenAI heeft dit voortdurend de aandacht en wordt gezamenlijk gewerkt aan een gedeelde visie die eenduidig beleid mogelijk maakt. Onder andere in dat kader onderzoeken de opleidingen ook de mogelijkheden tot het samengaan met de examencommissie van Latin American Studies. Op facultair niveau met minder examencommissies werken dan wel meer met elkaar samen te werken, vergemakkelijkt eenduidig beleid en eenduidige uitvoering, helpt de werkdruk te beteugelen en maakt dat examencommissies beter invulling kunnen geven aan hun onafhankelijke rol.
De opleiding werkt eraan om in het curriculum ruimte te maken voor een bachelorstage, zodat de keuze om zo'n stage te doen niet leidt tot studievertraging. Het panel moedigt dit aan.	Er is uiteindelijk niet structureel ruimte gecreëerd voor stages, omdat studenten al een stage kunnen volgen zonder studievertraging op te lopen binnen de vrijekeuzeruimte van 30 EC. Studenten prefereren echter meestal het volgen van extra vakken boven een stage, mede omdat het merendeel na de bachelor doorstroomt naar een master. Het panel heeft begrip voor de keuze die de opleiding hierin gemaakt heeft. Wel heeft de opleiding werk gemaakt van betere voorlichting over stagemogelijkheden (onder andere door ouderejaars te betrekken), zodat studenten beter geïnformeerd een keuze maken. Het panel waardeert dat.

Aanbevelingen masteropleiding	Doorgevoerde verbeteringen
Het panel adviseert om op facultair niveau een lijn aan te brengen in beoogde leerresultaten, vooral voor wat betreft terminologie. Dat komt de transparantie (en onderlinge vergelijkbaarheid) ten goede.	De opleiding heeft er terecht voor gekozen om zich te richten op een navolgbare koppeling met de internationaal erkende Dublin descriptors voor bachelor- en masteropleidingen. Dat is het gemeenschappelijke fundament.
De beoogde leerresultaten 1a, 1b en 2a zouden nader gespecificeerd kunnen worden (meer details).	De opleiding heeft bij 2a nader gespecificeerd wat bedoeld wordt met <i>“the ability to operate a scientific conceptual apparatus”</i> en met <i>“appropriate modern research methods.”</i> Deze nadere specificering heeft ook zijn beslag gevonden in het examenreglement. De beoogde leerresultaten 1a (<i>“... current issues and debates ...”</i>) en 1b (<i>“... national context and/or from a broader Eurasian and international perspective ...”</i>) zijn juist weloverwogen niet nader gespecificeerd, om voldoende ruimte voor flexibiliteit te bieden in relatie tot actuele ontwikkelingen. Het panel vindt dat argument valide.
De opleiding zou nieuwe arbeidsmarktperspectieven kunnen onderzoeken en deze vertalen naar de beoogde leerresultaten.	De opleiding merkt terecht op dat alumni hun weg na de studie uitstekend vinden en breed uitwaaien over de arbeidsmarkt. Uit het werkveldonderzoek van 2017 komt dat duidelijk naar voren. Het panel meent wel dat het onderzoek gedateerd is. Niet alleen in technische zin (het onderzoek vond acht jaar geleden plaats), maar ook omdat de geopolitieke situatie in 2017 anders was dan nu, hetgeen mogelijk gevolgen heeft voor de arbeidsmarktperspectieven.
Het panel adviseert om de Euraziatische dimensies (die in de beoogde leerresultaten helder geformuleerd zijn) in het curriculum te versterken.	De opleiding heeft dit advies opgevolgd. Het panel stelt vast dat de Euraziatische dimensie in het programmeerbaar aanwezig is in meerdere vakken, met name in <i>Eurasia and Eurasianisms</i>. De opleiding is bovendien voornemens meer gastsprekers uit Centraal Azië te betrekken. Ook dat draagt bij aan de versterking van de Euraziatische dimensie.
Studenten zouden graag meer contact hebben met alumni. Mogelijk kan de studievereniging daarin iets betekenen.	De Dag van de Arbeid, Raam op Rusland en de facultaire afdeling Career Service zijn van grote waarde voor studenten in het kader van voorbereiding op de arbeidsmarkt. De opleiding kan hier in de ogen van het panel echter nog meer doen. Proactief alumni beleid op opleidingsniveau is van grote toegevoegde waarde voor studenten om uit eerste hand te kunnen horen hoe het leven na de studie eruit kan zien. Het panel oppert om te rade te gaan bij andere regio-opleidingen, bijvoorbeeld bij de studie Japans.

Het opleidingsmanagement zet zich prijzenswaardig in voor de staf. Het panel moedigt het opleidingsmanagement aan om dat te blijven doen en de staf te blijven beschermen tegen toenemende werkdruk en om de balans onderwijs-onderzoek goed te blijven monitoren.	Het opleidingsmanagement moedigt de staf aan om zich te richten op het binnenhalen van subsidies om ambitieuze studenten als onderzoeksassistenten in te zetten. De ondersteuning vanuit de instituten is daarbij wel essentieel. Het panel erkent dat. Verder meent het panel dat van de <i>community vibe</i> binnen de opleiding ook een beschermende werking uitgaat. Docenten en onderzoekers doen het met elkaar en voor elkaar. Het “zich gezien voelen” helpt de ervaren werkdruk binnen de perken te houden.
Het panel meent dat de scherpe blik van collega's van buiten de opleiding van meerwaarde kan zijn om de objectiviteit van de beoordeling blijvend te versterken.	De opleiding zet nu meer externe lezers in bij de eindwerken. Tegelijkertijd is inhoudelijke expertise bij de beoordeling belangrijk. Het panel erkent dat en vindt de keuze om toch vaak te kiezen voor twee inhoudelijk deskundigen valide.
Het panel moedigt de examencommissie aan om door te gaan op de ingeslagen weg van verdere professionalisering. Een eenduidige lijn (afgestemd met de andere examencommissies binnen de faculteit) voor wat betreft omgaan met (vermoedens van) fraude en plagiaat hoort daarbij.	De examencommissie is zich terdege bewust van de brede omvang van het takenpakket en beperkt zich niet alleen tot borging van toetskwaliteit maar beoordeelt ook uitzonderingsverzoeken (als een student niet naar het buitenland wil) en keuzevakken (in relatie tot beoogde leerresultaten) en keurt elk jaar opnieuw de <i>learning agreement</i> met Daugavpils (verplicht buitenlandverblijf voor studenten) goed. Verder is er een fraaie differentiatie in het benoemen van examinatoren; bij de bachelor wijst de examencommissie die aan en benoemt ze, bij de master worden ze voorgedragen door studenten en door de examencommissie benoemd. Het panel is onder de indruk van de werkwijze van de examencommissie. Bij de vorige visitatie (2019) bespeurde het panel enige weerstand bij docenten/examinatoren voor wat betreft het opvolgen van adviezen van de examencommissie. Inmiddels is de relatie verbeterd; examencommissieleden en docenten spreken nu van een prettige samenwerking. Docenten hechten meer waarde aan adviezen van de examencommissie dan zes jaar geleden. Voor wat betreft uniformering van omgaan met (vermoedens van) fraude en plagiaat, is er op instellingsniveau en op faculteitsniveau beleid. Gezien de snelle ontwikkelingen op het gebied van GenAI heeft dit voortdurend de aandacht en wordt gezamenlijk gewerkt aan een gedeelde visie die eenduidig beleid mogelijk maakt. Onder andere in dat kader onderzoeken de opleidingen ook de mogelijkheden tot het samengaan met de examencommissie van Latin American Studies. Op facultair niveau met minder examencommissies werken dan wel meer met elkaar samen te werken, vergemakkelijkt eenduidig beleid en eenduidige uitvoering, helpt de werkdruk te beteugelen en maakt dat examencommissies beter invulling kunnen geven aan hun onafhankelijke rol.

3. OPLEIDINGSBEOORDELING

Standaard 1: beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen overwegingen

Profiel bachelor

De Leidse bacheloropleiding Russische Studies heeft als doel om studenten zo op te leiden dat ze voldoende toegerust zijn om met hun kennis van het Russisch zelfstandig primaire Russische bronnen kritisch te lezen en deze op verschillende niveaus te kunnen gebruiken. De opleiding heeft een sterke focus op taalvaardigheid die in dienst staat van het vergaren van kennis van en inzicht in verschillende aspecten van de samenleving, afhankelijk van de gekozen specialisatie.

Er zijn twee specialisaties: (1) Politiek, Geschiedenis & Economie en (2) Taal & Cultuur. De specialisatie Politiek, Geschiedenis & Economie is gericht op politieke, historische en economische aspecten van de moderne Russische samenleving, de specialisatie Taal & Cultuur op taalkundige, letterkundige en culturele aspecten van het Russische taalgebied. De sterke focus op taalvaardigheid Russisch geldt voor beide specialisaties. Alle afgestudeerden beheersen aan het eind van de bacheloropleiding de passieve taalvaardigheden Russisch (lezen en luisteren) op C1-niveau⁵ en de actieve (schrijven en spreken) op B2-niveau.

De opleiding onderscheidt zich met deze sterke focus op Russische taalvaardigheid duidelijk van de bacheloropleiding Russische en Slavische Studies aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) en Oost-Europese Talen en Culturen van de Universiteit Gent (UGent), waar ook andere talen worden aangeboden⁶. De Leidse bacheloropleiding onderscheidt zich daarnaast duidelijk van de Leidse masteropleiding; de bachelor concentreert zich volledig op de bestudering van Rusland en de Russische taal (met bijbehorende diversiteit *binnen* Rusland), in de masteropleiding is de geografische oriëntatie breder (zie volgende paragraaf).

De bacheloropleiding is niet primair gericht op directe uitstroom naar de arbeidsmarkt, maar meer op doorstroom naar masteropleidingen, waaronder de Leidse master Russische en Euraziatische Studies, maar ook andere masteropleidingen in bijvoorbeeld het politieke, economisch en linguïstische domein (zie ook standaard 4).

⁵ De niveaus C1 en B2 verwijzen naar een Europees referentiekader voor taalniveaus. Zie voor meer informatie: <https://europass.europa.eu/nl/common-european-framework-reference-language-skills>

⁶ Op de UvA zijn dat Pools, Tsjechisch en Bosnisch-Kroatisch-Servisch, op de UGent zijn dat Bulgaars, Bosnisch-Kroatisch-Servisch en Sloveens.

Profiel master

De Leidse master Russische en Euraziatische Studies is gericht op een aanzienlijk groter geografisch gebied dan de Leidse bachelor. Naast aandacht voor Rusland is er ruime aandacht voor Oekraïne en de voormalige Sovjetrepublieken in de Kaukasus en Centraal-Azië (Eurazië). De Leidse master onderscheidt zich met deze geografische oriëntatie ook van de zusteropleidingen in Amsterdam en Gent; de UvA-master East European Studies richt zich op Oost-Europa en de UGent-master Oost-Europese Talen en Culturen op de Balkan.

De Leidse master heeft verder, net als de Leidse bachelor, als doel om studenten zo op te leiden dat ze voldoende toegerust zijn om met hun kennis van het Russisch zelfstandig primaire Russische bronnen kritisch te lezen en deze op verschillende niveaus te kunnen gebruiken, ook binnen wetenschappelijk onderzoek. Wel dient die taalkennis (leesvaardigheid Russisch op niveau B1) bij instroom al aanwezig te zijn, zodat er voldoende ruimte is (de master duurt één jaar) voor verdieping, voor perspectieven vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines en voor zelf onderzoek doen met gebruikmaking van Russischtalige bronnen. De Leidse master onderscheidt zich met de instroomeis voor taalvaardigheid Russisch van de UvA-master East European Studies en de UGent-master Oost-Europese Talen en Culturen, die geen eisen stellen aan het taalvaardigheidsniveau Russisch.

De Leidse master richt zich op het opleiden voor PhD-trajecten en op de arbeidsmarkt buiten de academie, zoals op functies in de journalistiek, bij uitgeverijen, internationale organisaties etc. (zie ook standaard 4).

Het panel stelt vast dat de beide opleidingen een fraai en uniek profiel hebben. De taalverwerving staat voorop in de bachelor, maar staat niet op zichzelf; in de beide specialisaties van de bachelor dient de taal als middel voor verdieping in verschillende aspecten van de Russische samenleving. Voor de specialisatie PG&E zijn dat politieke, historische en economische aspecten, voor de specialisatie T&C zijn dat taalkundige, letterkundige en culturele aspecten. Voor de master geldt dat kennis van het Russisch al aanwezig moet zijn. Dat is nodig om in een eenjarig programma voldoende te kunnen verdiepen, om perspectieven vanuit verschillende disciplines te kunnen wegen en integreren en om zelf wetenschappelijk onderzoek te kunnen doen. Het panel ziet in beide opleidingen een sterke integratie van verschillende disciplines. Deze integratie versterkt de academische oriëntatie.

Verder stelt het panel vast dat de profielen van de beide opleidingen aansluiten bij het profiel van de Universiteit Leiden en de Faculteit der Geesteswetenschappen die zich kenmerken door “een diep gewortelde traditie op het gebied van onderzoek en onderwijs in talen en culturen” (zie 2. Inleiding).

Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten (BLR's) van de bachelor vindt het panel helder geformuleerd en van het juiste niveau; ze zijn navolgbaar aan de vijf Dublin descriptoren voor bacheloropleidingen gekoppeld (zie bijlage 4) en zijn op NLQF-niveau 6.

De beide specialisaties hebben een grote gemene deler (taalniveau, academische vaardigheden etc.) én hebben elk hun eigen specifieke BLR's (zie bijlage 4) die het bestaan van de twee specialisaties rechtvaardigen; PG&E heeft eigen BLR's op het gebied van kennis van en inzicht in de Russische politiek (inclusief buitenlandbeleid), geschiedenis, en economie, T&C heeft eigen BLR's op het gebied van kennis van en inzicht in de Russische grammatica, literatuur, sociolinguïstiek en cultuur (waaronder film).

De BLR's van de master vindt het panel eveneens helder geformuleerd en van het juiste niveau; ze zijn navolgbaar aan de vijf Dublin descriptoren voor masteropleidingen gekoppeld (zie bijlage 4) en zijn op NLQF-niveau 7.

De BLR's van de master zijn ambitieus in de ogen van het panel, gelet op de duur van de opleiding. Tegelijkertijd zijn er geen doelen geformuleerd voor bijvoorbeeld taalverwerving, projectmanagement en data-analyse. Het panel begrijpt de afwegingen die gemaakt zijn; een eenjarig programma noopt nu eenmaal tot keuzes.

Het panel merkt op dat alumni, haast ongeacht in wat voor sector en in wat voor functie ze later terecht zullen komen, te maken zullen krijgen met het werken met *Generative Artificial Intelligence* (GenAI). Voor beide opleidingen geldt dat het panel BLR's op het gebied van werken met GenAI mist en deze wel noodzakelijk acht.

Naamswijziging master

De masteropleiding geeft aan de naam te willen wijzigen van master Russische en Euraziatische Studies naar master Russian and Eurasian Studies. De master Russian and Eurasian Studies wordt volledig in het Engels gegeven (zie ook standaard 2) en er wordt gewerkt met Russischtalige bronnen. De doelgroep van de opleiding bestaat uit zowel Nederlandse als niet-Nederlandse studenten.

Sinds de start van deze opleiding wordt de Engelse naam in de praktijk al gehanteerd, bijvoorbeeld op wervings- en opleidingspagina's en in de studiegids. Dit is in lijn met het beleid van de universiteit, waarin de masterprogramma's in het Engels worden aangeboden. Met de naamswijziging naar master Russian and Eurasian Studies zorgt de opleiding ervoor dat de formele naam in overeenstemming is met de naam waaronder de opleiding bij studenten en docenten al bekend staat. Dat komt de herkenbaarheid ten goede. Het panel adviseert positief met betrekking tot de voorgenomen naamswijziging, omdat de voorgenomen nieuwe naam voldoet aan de NVAO-criteria, te weten:

- de naam biedt voldoende inzicht in de inhoud van de opleiding,
- de naam sluit aan bij wat gebruikelijk is binnen de sector waartoe de opleiding behoort en binnen de visitatiegroep waar de opleiding deel van uitmaakt,
- er is geen sprake van een substantiële inhoudelijke wijziging die een Toets Nieuwe Opleiding noodzakelijk maakt.

Betrokkenheid werkveld

Beide opleidingen hebben nauw contact met het opleidingsspecifieke werkveld; er wordt onder andere samengewerkt met Raam op Rusland (kennisplatform), NGO's en Russischtalige diaspora, er zijn netwerkbijeenkomsten (waaronder de jaarlijkse Dag van de Arbeid) en er worden gastsprekers uit het werkveld betrokken waar docenten goede contacten hebben. Het panel merkt op dat de werkveldvertegenwoordigers de opleidingen vooral ondersteunen in de uitvoering en geen formele, adviserende rol hebben bij formulering en herijking van BLR's. Die keuze vindt het panel bij de bachelor begrijpelijk, omdat de meeste bacheloralumni doorstromen naar een master en niet direct uitstromen naar de arbeidsmarkt. Bij de master is een adviserend gremium met bijvoorbeeld vertegenwoordigers van media, ministeries (waaronder Defensie en Buitenlandse Zaken), de AIVD en de MIVD op het gebied van aansluiting van de BLR's op het werkveld volgens het panel noodzakelijk. Zeker gezien de snel veranderende geopolitieke situatie en de ontwikkelingen op het gebied van werken met GenAI.

Conclusie en samenvattend oordeel

Het panel stelt vast dat de bachelor en de master een uniek en herkenbaar profiel hebben dat onderscheidend is ten opzichte van zusteropleidingen in Nederland en België en past bij het profiel van de eigen universiteit en faculteit. Kennis van de Russische taal is in beide opleidingen essentieel. In de bachelor wordt deze verworven, in de master wordt deze aanwezig verondersteld, al dan niet door de Leidse bachelor gevolgd te hebben. Daarnaast is in beide opleidingen sprake van integratie van verschillende disciplines, wat de academische oriëntatie versterkt.

De BLR's van de bachelor zijn helder geformuleerd, navolgbaar gekoppeld aan de Dublin descriptorren voor de bachelor en zijn op NLQF-niveau 6. De twee specialisaties van de bachelor hebben deels gezamenlijke BLR's en deels eigen, unieke BLR's, passend bij de specialisatie. De BLR's van de master zijn eveneens helder geformuleerd, navolgbaar gekoppeld aan de Dublin descriptorren voor de master en zijn op NLQF-niveau 7. Voor beide opleidingen geldt dat het panel BLR's op het gebied van het werken met GenAI mist. Het panel beveelt aan deze bij beide opleidingen toe te voegen.

De masteropleiding is voornemens een verzoek in te dienen om de opleidingstitel master Russische en Euraziatische Studies te wijzigen in Russian and Eurasian Studies. Het panel oordeelt daarover positief. Het werkveld wordt nog niet aantoonbaar betrokken bij de formulering en herijking van beoogde leerresultaten. Voor de bachelor vindt het panel dat een verdedigbare keuze, voor de master beveelt het panel aan om een werkveldadviesraad op te richten en daar minimaal eenmaal per jaar mee te overleggen, onder andere in het kader van mogelijk gewenste aanpassingen van de BLR's. Het panel denkt daarbij aan de snel veranderende geopolitieke situatie en aan het werken met GenAI.

Op basis van de gesprekken en de bestudering van de onderliggende documentatie concludeert het panel dat de **bachelor- en de masteropleiding beide voldoen aan de criteria van standaard 1.**

Standaard 2: onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen en overwegingen

Curriculum bachelor

Het bachelorcurriculum heeft een sterke focus op taalvaardigheid. Dit blijkt uit de taalverwervingsvakken (grammatica, taalverwerving, leesvaardigheid en taalstructuur) die een substantieel deel van de eerste twee jaar van het curriculum innemen (zie bijlage 5). Het panel heeft leerstof bekeken die tijdens de bezoekdag ter inzage lag en stelt vast dat studenten al in een vroeg stadium beginnen met oefenen met het lezen van Russischtalige bronnen. Ze krijgen daar bovendien meteen vanaf het begin voldoende contextuele vakken (geschiedenis, letterkunde, sociolinguïstiek, Ruslandkunde) en academische vaardigheden (in de vorm van een leerlijn die door het gehele curriculum loopt) bij aangereikt, waarmee ze van meet af aan gestimuleerd worden tot integratie van disciplines.

In het laatste semester van het tweede jaar gaan studenten naar Daugavpils (Letland) om aan hun taalvaardigheid Russisch te werken. De opleiding heeft na de inval van Rusland in Oekraïne op stel en sprong een praktisch alternatief bedacht voor Sint-Petersburg. Er waren goede contacten in Letland en in Daugavpils was men al bekend met het concept van studenten opnemen in gastgezinnen. Studenten waarderen het dat de opleiding toen snel met een kwalitatief volwaardige oplossing kwam, maar geven ook aan Daugavpils klein, duur en te westers te vinden. Bovendien blijft Russisch spreken in Daugavpils niet per se vanzelfsprekend, gezien de gespannen verhouding tussen Letland en Rusland. De opleiding onderzoekt nu de mogelijkheden voor een andere locatie voor het buitenlandverblijf (Almaty/Astana in Kazachstan). Het panel waardeert het dat de opleiding snel een alternatief vond voor Sint-Petersburg en ook dat de opleiding nu verder zoekt naar een voor studenten aantrekkelijker alternatief.

Met het buitenlandbezoek is de taalverwervingsleerlijn afgerond. Studenten ervaren het als een gemis dat er in het derde jaar geen taalverwervingsvakken meer geprogrammeerd zijn. De opleiding geeft aan dat het derde jaar daar geen ruimte voor biedt; dit jaar bestaat uit een vrijekeuzeruimte van 30 EC (een verplichting vanuit de universiteit voor alle bachelors), twee specialisatiegebonden vakken van elk 10 EC en een scriptie van 10 EC. Het is wel mogelijk om in het derde jaar de taalcolleges uit het tweede jaar weer bij te wonen. Verder heeft de opleiding een leeslijst met aanbevolen Russischtalige boeken waarmee studenten aan hun taalvaardigheid kunnen blijven werken. Om studenten in het derde jaar verder te laten werken aan hun taalverwerving, oppert het panel om hen presentaties in het Russisch te laten geven, al dan niet gevolgd door een taaltoets. Het panel denkt aan presentaties over het verblijf in het buitenland (aan tweedejaars studenten), bij derdejaars vakken of bij het afstudeeronderzoek.

De bachelor heeft twee specialisaties/afstudeerrichtingen: (1) Politiek, Geschiedenis en Economie (PG&E) en (2) Taal en Cultuur (T&C). Deze delen een taalverwervingsleerlijn en een leerlijn academische vaardigheden en hebben daarnaast elk een eigen vakinhoudelijke leerlijn. Studenten volgen in het eerste jaar hetzelfde programma, in het tweede een gezamenlijk deel van 40 EC en een specialisatiegebonden deel van 20 EC (twee verplichte vakken van elk 10 EC) en in het derde jaar een volledig specialisatiegebonden programma met een verplicht deel van 20 EC (twee verplichte vakken van elk 10 EC), een keuzedeel van 30 EC (voor keuzevakken en/of stage) en een specialisatiegebonden scriptie van 10 EC.

Het panel ziet in de leerlijnen duidelijk weerspiegeld wat de twee specialisaties bindt en wat ze van elkaar onderscheidt. In beide specialisaties bekwamen studenten zich in de Russische taal en in academische vaardigheden, binnen de specialisatie volgt vervolgens specialisatiegebonden vakinhoudelijke verdieping. Het panel vindt de vier verplichte vakken per specialisatie relevant. In PG&E zijn dat (1) Sovjetgeschiedenis & herinnering, (2) *Russian Politics*, (3) Russische economie en (4) *Russian Foreign Policy*. In T&C zijn dat (1) Geschiedenis van de Russische taal, (2) Russische poëzie & korte verhalen, (3) Moderne Russische taalkunde en (4) Russische film (zie bijlage 5).

Het panel vindt verder dat studenten de keuze voor de specialisatie op het juiste moment (aan het begin van jaar 2) moeten maken; ze zijn dan inhoudelijk goed genoeg voorbereid op de te maken keuze en hebben nog voldoende tijd om zich te specialiseren en een specialisatiegebonden scriptie te schrijven.

In een matrix heeft de opleiding per vak de koppeling tussen de vakinhoud en een of meerdere BLR's gelegd. Er is daarbij duidelijk onderscheid gemaakt tussen de gezamenlijke vakken en de daarbij behorende BLR's, de vakken van PG&E en de PG&E-specifieke BLR's en de vakken van T&C en de T&C-specifieke BLR's. Het panel vindt alle vakken navolgbaar gekoppeld aan de BLR's en stelt vast dat alle BLR's zijn afgedekt. Voor alle BLR's geldt bovendien dat er in meerdere vakken aan gewerkt wordt. De dekking is daarmee stevig verankerd volgens het panel. Met de niveauaanduiding (100-400) per vak, conform het Leidse systeem⁷ heeft de opleiding bovendien helder gemaakt dat het programma een logisch niveauopbouw heeft.

⁷ Zie: <https://www.staff.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/geesteswetenschappen/pdfs/bijlage-vereisten-onderwijsprogramma.pdf>

Curriculum master

Het mastercurriculum heeft een brede geografische oriëntatie. Dit blijkt onder andere uit het vak *Eurasia & Eurasianisms* dat als *core course* is opgenomen. Dat garandeert dat alle studenten ongeacht hun afstudeerprofiel deze brede oriëntatie meekrijgen. De opleiding heeft hiermee invulling gegeven aan de aanbeveling van het vorige visitatiepanel om de Euraziatische dimensie te versterken. Verder wordt het curriculum nu jaarlijks geactualiseerd in verband met de geopolitieke dynamiek. Zo zijn er nu meerdere keuzevakken met betrekking tot Oekraïne, wat eveneens de Euraziatische oriëntatie versterkt.

De master kent geen specialisaties zoals de bachelor. Studenten stellen een eigen profiel samen: de helft van het 60 EC-programma bestaat uit keuzevakken. Studenten kunnen kiezen uit zes vakken van 10 EC (zie bijlage 5) en volgen er drie. Ze kunnen daarbij kiezen uit (1) *Old Church Slavic Language and Culture*, (2) *Ukrainian Politics and International relations*, (3) Literair vertalen Russisch-Nederlands, (4) *Post-Soviet Wars*, (5) *The War in Ukraine and the Language of Propaganda* en (6) *Russia Revisited in War and Revolution*. Het panel ziet hierin een fraai breed aanbod dat de studenten die de Leidse bachelor gevolgd hebben de mogelijkheid biedt om zich verder te verdiepen in de richting van hun bachelorspecialisatie én hen en studenten die uit andere bachelors instromen de ruimte geeft om te kiezen voor een combinatie. Studenten geven aan het brede aanbod en de vakinhouden zeer te waarderen.

Een stage van 10 EC behoort ook tot de mogelijkheden. In dat geval volgt de student niet drie maar twee keuzevakken. In de praktijk wordt daar weinig gebruik van gemaakt volgens de opleiding. De meeste studenten volgen liever een extra vak.

De opleiding heeft in een matrix per vak de koppeling tussen de vakinhoud en een of meerdere BLR's gelegd. Het panel vindt de vakken navolgbaar gekoppeld aan de BLR's. Het panel stelt vast dat bij elke denkbare combinatie van drie van de zes keuzevakken sprake is van afdekking van alle BLR's. Aan alle BLR's wordt binnen meerdere vakken gewerkt. De dekking is daarmee goed verankerd. Uit de niveau-aanduiding per vak (500-600) blijkt bovendien de logisch niveauopbouw van het programma.

Tijdens de bezoekdag hoort het panel van de masterstudenten dat een deel van hen niet de Leidse bachelor Russische Studies gevolgd heeft. Ze erkennen dat zij vaak een lager taalvaardigheidsniveau Russisch hebben dan de medestudenten die de Leidse bachelor gevolgd hebben, maar geven aan dat ze zich desondanks redden voor wat het lezen van Russische bronnen betreft. Studenten zorgen er zelf voor dat ze bij de start van de opleiding Russisch op B1-niveau kunnen lezen. De toelatingscommissie stelt bij de aanmelding vast of dat gelukt is en adviseert soms aanvullende scholing (zie § toelatingseisen).

Aan het eind van de opleiding doen studenten een masteronderzoek en schrijven ze een scriptie (20 EC). Een thesis seminar maakt deel uit van dit traject, maar is niet verplicht. In de praktijk wordt het thesis seminar weinig bezocht. Het panel betreurt dat omdat dit een kans is om zicht te krijgen op GenAI-gebruik en eventueel bij te kunnen sturen. Ook kunnen studenten tijdens zo'n seminar van elkaar leren, onder andere van het feedback geven aan en krijgen van elkaar. De opleiding zou te rade kunnen gaan bij andere opleidingen om de opkomst bij het thesis seminar te verhogen.

De masteropleiding wordt volledig in het Engels gegeven. De instroom bestaat voor de helft uit niet-Nederlandstaligen (EER en niet-EER). Nederlandse en buitenlandse studenten komen via de *international classroom* die zij vormen direct in aanraking met verschillende perspectieven. Juist omdat er in de eenjarige master geen tijd is om naar het buitenland te gaan, vindt het panel deze *international classroom* - en daarmee het Engelstalige onderwijs - in de master onmisbaar.

De opleidingstitel in het RIO is nu nog Nederlandstalig. Om verwarring bij studenten te voorkomen, wordt op de website de Engelstalige titel gebruikt. Het panel vindt dat logisch, vindt de informatie op de website helder⁸ en steunt dan ook het voornemen van de opleiding om de Engelstalige titel te formaliseren (zie verder standaard 1).

Didactische uitgangspunten bachelor en master

Beide opleidingen hanteren hetzelfde didactische concept, dat gebaseerd is op dat van de faculteit en universiteit. Het bestaat uit acht pijlers⁹: (1) betrokkenheid bij de samenleving, (2) arbeidsmarkt-oriëntatie, (3) internationalisering en diversiteit, (4) technologie in onderwijs, (5) vaardigheden, (6) flexibele leerroutes, (7) activerend onderwijs en (8) verwevenheid van onderzoek en onderwijs.

De betrokkenheid bij de samenleving (1) komt volgens het panel sterk tot uiting door de manier waarop de beide opleidingen inspelen op de actualiteiten met aangepaste vakken, seminars, excursies (zoals de excursie naar Berlijn om studenten en Russische oppositieleden met elkaar in contact te brengen) en zich inspannen om Russische en Oekraïense vluchtelingen niet alleen te betrekken bij het onderwijs maar hen ook waar mogelijk te helpen en te steunen.

De oriëntatie op de arbeidsmarkt (2) ziet het panel bij beide opleidingen: via de samenwerking met Raam op Rusland (kennisplatform), de jaarlijkse Dag van de Arbeid (netwerkbijeenkomst) en de facultaire afdeling Career Service. De beide opleidingen hebben bovendien een stagemogelijkheid. De beide opleidingen benutten de contacten met het werkveld op strategisch niveau nog niet optimaal (zie aanbeveling standaard 1), maar op praktisch niveau juist wel: bij de uitvoering van het onderwijs spelen ze een belangrijke rol (symposia, gastcolleges).

Internationalisering en diversiteit (3) is in beide opleidingen passend verwerkt volgens het panel; in de bachelor is een sterke taalcomponent en een verplicht buitenlandverblijf opgenomen, in de master is er sprake van een *international classroom*. Diversiteit *binnen* Rusland komt nadrukkelijk aan bod in de bachelor, diversiteit tussen de verschillende Euraziatische landen in de master.

Technologie in onderwijs (4) zal steeds meer aandacht vragen. Tijdens de bezoekdag passeren verschillende visies en overwegingen omtrent het al dan niet stimuleren van gebruik van GenAI de revue. Het panel vindt dat de opleidingen zich op dit punt kritisch én vooruitstrevend mogen opstellen. Studenten moeten leren goed om te gaan met GenAI. De tijd is rijp voor het stimuleren van doelmatig en verantwoord GenAI-gebruik.

⁸ Zie: <https://www.universiteitleiden.nl/onderwijs/opleidingen/master/russian-and-urasian-studies> en <https://www.universiteitleiden.nl/en/education/study-programmes/master/russian-and-urasian-studies>

⁹ Zie: <https://www.universiteitleiden.nl/en/dossiers/vision-on-teaching-and-learning/8-ambitions>

Vaardighedenonderwijs (5) is volgens het panel goed ingebed in de beide programma's. Studenten bekwamen zich zowel in de bachelor als in de master in academische vaardigheden¹⁰ (onderzoeken, samenwerken, communiceren, presenteren, etc.).

Beide programma's bieden volgens het panel ook voldoende flexibele leerroutes (6). In de bachelor kan de student kiezen uit twee specialisaties, in de master kan de student voor een groot deel van het curriculum een eigen keuzeprogramma samenstellen.

Het panel vindt in beide opleidingen het onderwijs activerend (7). Beide opleidingen hebben gekozen voor veel toetsmomenten (zie ook standaard 3). Daardoor zijn studenten voortdurend "aan de bal". Tijdens de visitatie blijkt dat studenten dat waarderen en die vele toetsmomenten vooral zien als leerprocesondersteunende stok achter de deur, met name bij het taalonderwijs. Ook het hoge aantal contacturen in jaar 1 en het buitenlandverblijf in jaar 2 van de bachelor vinden ze activerend.

Tot slot stelt het panel vast dat in beide opleidingen integratie van onderzoek in onderwijs (8) overtuigend is vormgegeven. Bijna alle docenten van de bachelor en de master doen onderzoek en gebruiken hun onderzoek(resultaten) in hun colleges.

Toelatingseisen bachelor en master

Voor de bachelor gelden algemene toelatingseisen: studenten met een vwo-diploma (alle vier de profielen) of een propedeuse van een opleiding aan een hogeschool of universiteit zijn toelaatbaar. Voor de master geldt dat studenten moeten beschikken over een relevant bachelordiploma (politiek, economie, internationale betrekkingen, geschiedenis, linguïstiek etc.) en het Russisch passief moeten beheersen op B1-niveau. Er is een toelatingscommissie die het niveau van het Russisch toetst. Het panel stelt vast dat daar een degelijke procedure voor is en dat er bij twijfel een derde beoordelaar wordt ingeschakeld. Voor beide opleidingen geldt dat de toelatingseisen duidelijk op de website staan¹¹ en dat het panel ze passend vindt.

Studeerbaarheid en begeleiding bachelor en master

Studenten vinden de beide opleidingen uitdagend. De bachelor vinden ze pittig vanwege de zware taalcomponent. Russisch leren is moeilijk en vereist toewijding en discipline. De master vinden ze pittig doordat de opleiding maar één jaar duurt en het lezen van Russische bronnen voor degenen die de Leidse bachelor niet gevolgd hebben extra inspanning (vooraf) vereist.

Toch geldt voor beide opleidingen dat studenten de curricula studeerbaar vinden. Dat komt met name door de kleinschaligheid van de opleidingen. Iedereen kent elkaar, iedereen helpt elkaar en docenten zijn volgens studenten laagdrempelig benaderbaar en oprecht betrokken (zie volgende pagina). Daardoor ervaren studenten een hechte *community* waar een motiverende werking van uitgaat.

¹⁰ Zie: <https://www.medewerkers.universiteitleid.nl/onderwijs/onderwijsvisie/vaardigheden>

¹¹ Zie: <https://www.universiteitleid.nl/onderwijs/opleidingen/bachelor/russische-studies/toelating-en-aanmelding/toelatingseisen> en <https://www.universiteitleid.nl/en/education/study-programmes/master/russian-and-urasian-studies/admission-and-application/admission-requirements#general-diploma-requirements>

In de bachelor is de uitval relatief hoog. Dat komt volgens de opleiding met name door het hoge percentage dubbelstudenten. Veel studenten volgen de bachelor Russische Studies als tweede studie (bijvoorbeeld naast Rechtsgeleerdheid of Geschiedenis) en kiezen er dan uiteindelijk voor om alleen met hun eerste studie verder te gaan. De studieadviseur spreekt alle bachelorstudenten voor inschrijving en attendeert hen hierop.

Tijdens het eerste semester worden bachelorstudenten gemonitord via een studentvolgsysteem. Degenen die er zwak voor staan, krijgen een niet-bindend studieadvies. Elk jaar stellen studenten, zowel in de bachelor als in de master, een studieplan op en worden ze aangespoord om hun plannen te bespreken met de studieadviseur. Ook in de afstudeerfase is er nog contact met de studieadviseur.

Op facultair niveau is er een *Student Wellbeing Officer* werkzaam waar studenten terecht kunnen. Verder zijn er op facultair niveau voorzieningen voor het studeren met een functiebeperking (ADHD, ASS, dyslexie etc.) zoals extra examentijd, voorleessoftware etc.

Het panel vindt dat de beide opleidingen voorzien in een goede begeleiding van studenten. De betrokken docenten en de studieadviseur zorgen daarvoor en ook de kleinschaligheid en de hechte *community* van de opleidingen spelen een belangrijke rol. Op facultair niveau zijn voldoende aanvullende (begeleidings)voorzieningen beschikbaar voor studenten met een functiebeperking.

Docententeam bachelor en master

De opleidingen beschikken samen over een enthousiast, gedreven, betrokken en inhoudelijk zeer deskundig docententeam. Bijna alle docenten zijn werkzaam in beide opleidingen, zijn gepromoveerd, werken als onderzoeker en integreren hun onderzoek in hun colleges. Bijna alle docenten beschikken over een BKO-certificaat en werken aan hun verdere professionalisering met de training “inclusief lesgeven”, met trainingen van het ICLON en met trainingen van het Expertise Centrum voor Onderwijs en Leren (ECOLe). Twee docenten hebben een speciale onderscheiding ontvangen: de Leidse Geesteswetenschappen Onderwijsprijs.

Tijdens de gesprekken met de docenten komt naar voren dat ze bij beide opleidingen werken als team en goed zicht hebben op wat hun collega's in de andere vakken doen. Ze vormen niet alleen een hechte *community* met studenten maar ook onderling. Dit versterkt de samenhang binnen de curricula.

Voorts merkt het panel op dat docenten opvallend ondernemend en actief zijn en daarbij sterk verbindend optreden. Zo hoort het panel dat een van de docenten meereist naar Daugavpils, een van de docenten een excursie naar Berlijn organiseert om studenten en Russische oppositieleden met elkaar in contact te brengen en dat een van de docenten zeer succesvol is in het aantrekken van dissidente Russische schrijvers. Docenten tonen daarmee niet alleen inhoudelijke betrokkenheid maar ook een grote bereidheid om zich extra in te spannen, hun netwerk optimaal te benutten en van de nood (de oorlog) voor de opleidingen en hun studenten een relatieve deugd te maken. Ze verdienen daarvoor een groot compliment.

Opleidingscommissie en Studievereniging MOST

De bachelor en de master hebben één gezamenlijke opleidingscommissie (OLC). Deze voldoet qua bezetting aan de wettelijke eisen (evenveel stafleden als studenten). Het panel heeft notulen en verslagen van de opleidingscommissie bekeken en stelt vast dat de opleidingscommissie naar behoren functioneert. In de verslagen herkent het panel thema's die ook tijdens de bezoekdag aan bod zijn geweest, zoals de afwezigheid van taalverwervingsvakken in het derde jaar van de bachelor en de beperkte belangstelling voor het thesis seminar in de master.

De opleidingen hebben een actieve studievereniging *мы объединяем студентов (My Objedinjaem STudentov*, kortweg MOST¹²) die activiteiten (lezingen, studiereizen, borrelavonden etc.) organiseert rondom thema's die verband houden met Rusland en Eurazië. Tijdens sommige bijeenkomsten wordt Russisch gesproken, onder andere om bachelorstudenten tegemoet te komen in hun behoefte om Russisch actief te blijven gebruiken na hun buitenlandverblijf in het tweede jaar.

Conclusie en samenvattend oordeel

Bachelorcurriculum

Het bachelorcurriculum kenmerkt zich door een sterke focus op taalvaardigheid Russisch. Deze komt goed tot uiting in de taalverwervingsvakken in de eerste twee jaar. Studenten starten al vroeg in de opleiding met het lezen en academisch interpreteren van Russischtalige bronnen. De taalverwervingsleerlijn wordt afgesloten met het verplichte buitenlandverblijf in het laatste semester van het tweede jaar. Studenten hebben behoefte aan taalonderwijs in het derde jaar. Het panel stelt voor om studenten in het derde jaar presentaties in het Russisch te laten geven, bijvoorbeeld (aan tweedejaars studenten) over hun buitenlandverblijf, bij derdejaars vakken en/of over hun afstudeeronderzoek.

De bachelor heeft twee specialisaties: (1) Politiek, Geschiedenis en Economie en (2) Taal en Cultuur. Deze delen de taalverwervingsleerlijn en de leerlijn academische vaardigheden en hebben daarnaast elk een eigen vakinhoudelijke leerlijn. De leerlijnen weerspiegelen duidelijk wat de twee specialisaties bindt en wat ze van elkaar onderscheidt. In beide specialisaties bekwamen studenten zich in het Russische en in academische vaardigheden, binnen de specialisatie volgt vervolgens specialisatiegebonden vakinhoudelijke verdieping met specialisatiegebonden vakken. Studenten maken de keuze voor de specialisatie op het juiste moment (begin jaar 2); ze zijn dan inhoudelijk goed genoeg voorbereid op de te maken keuze en hebben nog voldoende tijd om zich te specialiseren en een scriptie te schrijven.

Alle vakken zijn navolgbaar gekoppeld aan de BLR's en alle BLR's zijn binnen beide specialisaties afgedekt. Voor alle BLR's geldt bovendien dat er in meerdere vakken aan gewerkt wordt. De dekking is daarmee stevig verankerd. Uit de Leidse vakniveauaanduiding blijkt de logisch niveauopbouw van het curriculum.

¹² Zie: <https://mostleiden.nl/>

Mastercurriculum

Het mastercurriculum kenmerkt zich door een brede geografisch oriëntatie, integratie van verschillende disciplines en het samenbrengen van verschillende perspectieven. Dit komt onder andere goed tot uiting in het verplichte vak *Eurasia & Eurasianisms*, in keuzevakken met betrekking tot Oekraïne en niet in de laatste plaats door de *international classroom*.

De master kent geen specialisaties. Studenten stellen een eigen profiel samen uit een breed aanbod aan keuzevakken. Deze keuzevakken liggen inhoudelijk in het verlengde van de twee bachelorspecialisaties zonder dat het vereist is om deze gevolgd te hebben. Een stage behoort ook tot de mogelijkheden, maar de meeste studenten volgen liever een keuzevak.

De vakken zijn navolgbaar gekoppeld aan de BLR's. Bij elke denkbare combinatie van keuzevakken worden alle BLR's afgedekt. Aan alle BLR's wordt in meerdere vakken gewerkt, waarmee de dekking goed verankerd is. Uit de Leidse vakniveauaanduiding blijkt de logisch niveauopbouw van het curriculum.

Aan het eind van de opleiding doen studenten een masteronderzoek en schrijven ze een scriptie. Het niet-verplichte thesis seminar wordt weinig bezocht. Het panel betreurt dat omdat dit een kans is om zicht te krijgen op GenAI-gebruik en eventueel bij te kunnen sturen. Ook kunnen studenten tijdens zo'n seminar van elkaar leren, onder andere van het feedback geven aan en krijgen van elkaar. De opleiding zou te rade kunnen gaan bij andere opleidingen om de opkomst bij het thesis seminar te verhogen.

Keuzevrijheid in beide opleidingen

Beide opleidingen bieden de studenten voldoende ruimte voor een eigen profiel. De bachelor doet dat met de vrijekeuzeruimte van 30 EC in het derde jaar (standaard voor alle Leidse bachelors), de keuze uit twee specialisaties en de keuze van het afstudeeronderwerp. De master doet dat met de vrijekeuzeruimte van 30 EC en de keuze van het afstudeeronderwerp.

Didactische uitgangspunten in beide opleidingen

Beide opleidingen hanteren aantoonbaar de Leidse didactische uitgangspunten al is er nog winst te behalen voor wat betreft het uitgangspunt 'technologie in onderwijs'. De opleidingen mogen zich op dit punt kritisch én vooruitstrevend opstellen. Studenten moeten leren goed om te gaan met GenAI. De tijd is rijp voor het stimuleren van doelmatig en verantwoord GenAI-gebruik.

Toelatingseisen voor beide opleidingen

Voor de bachelor gelden algemene toelatingseisen, voor de master geldt dat studenten moeten beschikken over een relevant bachelordiploma en het Russisch passief moeten beheersen op B1-niveau. De opleiding beschikt over een toelatingscommissie die dat zorgvuldig toetst. Beide opleidingen hanteren passende toelatingseisen en communiceren er duidelijk over op de website.

Docententeam en begeleiding bij beide opleidingen

Beide opleidingen beschikken gezamenlijk over een team van goede en zeer betrokken docenten. Ze zijn didactisch goed onderlegd (met BKO en via andere scholingstrajecten), laagdrempelig benaderbaar voor studenten en vakinhoudelijk deskundig. Ze integreren hun onderzoek en uiteenlopende actuele ontwikkelingen op allerlei manieren in hun onderwijs (in de vorm van colleges en excursies), hebben een netwerk dat ze optimaal benutten, werken samen als team en bewaken daarmee gezamenlijk de samenhang van de beide curricula. Docenten zijn in brede zin bereid *to go the extra mile* voor hun studenten en de kwaliteit van de opleidingen. Ze zijn volgens het panel de kracht van de opleidingen. In de praktijk zijn docenten het eerste aanspreekpunt voor studenten, maar studenten weten indien nodig ook hun weg te vinden naar de studieadviseur en de *Student Wellbeing Officer*.

Opleidingscommissie en studievereniging voor beide opleidingen

Beide opleidingen kennen een zeer hechte, actieve *community*. Studenten volgen het voorbeeld van hun docenten, wat onder andere blijkt uit de actieve studievereniging en de goed functionerende OLC.

Op basis van de gesprekken en bestudering van de onderliggende documentatie concludeert het panel dat de **bachelor- en de masteropleiding beide voldoen aan de criteria van standaard 2.**

Standaard 3: toetsing

<i>De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.</i>
--

Bevindingen en overwegingen

Toetsbeleid en -uitvoering

Het toetsbeleid van de opleidingen is gebaseerd op faculteitsbrede uitgangspunten, waaronder *constructive alignment*, toetsing in relatie tot studeerbaarheid, gebruik van *Turnitin* om plagiaat op te sporen, toetsbeleid voor stages, generieke criteria voor eindwerken e.d. Het panel vindt de uitgangspunten helder en behulpzaam voor opleidingen. Het toetsbeleid van de beide opleidingen kenmerkt zich door enkele belangrijke uitgangspunten in aanvulling op de facultaire uitgangspunten. Zo zijn er veel toetsmomenten, zo'n 50 in de bachelor- en 25 in de masteropleiding. De opleiding geeft aan dat dat studenten aan de bal houdt en zorgt voor voldoende compensatiemogelijkheden. Bachelor- en masterstudenten geven aan dat ook daadwerkelijk zo te ervaren. De vele toetsmomenten vinden ze niet studiedrukverhogend maar juist leerprocesondersteunend.

Verder geldt voor beide opleidingen dat er veel combinatietoetsen zijn om alle leerdoelen adequaat te toetsen. Zo geldt voor het bachelorvak Russische Poëzie (specialisatie T&C) dat de toetsing bestaat uit een schriftelijk examen (30%), een essay (50%), een mondelinge presentatie (10%) en een cijfer voor deelname (10%). Voor het bachelorvak Russische Economie (specialisatie PG&E) bestaat de toetsing uit open vragen (40%), een essay (40%) en een mondelinge presentatie (20%). En zo geldt voor het mastervak *Eurasia and Eurasianisms* dat de toetsing bestaat uit een essay (50%) en weekopdrachten (tezamen 50%). Het panel vindt deze toetsing per vak goed doordacht en valide.

Studenten geven aan te weten wat er van hen verwacht wordt. In de studiegidsen staat per vak een duidelijke toetsbeschrijving, inclusief weging van onderdelen, herkansingsmogelijkheden, inzagemogelijkheden, aanmeldprocedure voor de toets etc. Verder zijn de lijnen binnen de beide opleidingen kort en kunnen studenten desgewenst gemakkelijk aanvullende toetsinformatie opvragen bij hun docenten. Het panel stelt vast dat de toetsing bij beide opleidingen transparant is.

Het panel vindt dat beide opleidingen het vier-ogen-principe bij de eindwerken zuiver hanteren; elke examinerator van een beoordelingskoppel vult eerst zelf een beoordelingsformulier in. Pas daarna vindt overleg plaats. En er is een protocol dat voorziet in de situatie waarin het verschil tussen de beide oordelen te groot is of de examinatoren niet tot consensus komen. Het panel vindt de manier waarop de oordelen van examinatoren tot stand komen betrouwbaar.

Het vorige visitatiepanel adviseerde de opleidingen om meer externe beoordelaars in te zetten. De opleidingen doen dat nu bij de eindwerken. Tegelijkertijd is inhoudelijke expertise bij de beoordeling belangrijk. Het panel erkent dat en vindt de keuze om daarom toch ook vaak te kiezen voor twee inhoudelijk deskundigen legitiem.

Toetsplannen

Voor beide opleidingen zijn toetsplannen opgesteld. Deze bestaan uit twee matrices: een matrix waarin de koppeling gelegd is tussen de BLR's en de vakken, inclusief Leidse niveauaanduiding (zie ook standaard 2) en een matrix waarin de koppeling gelegd is tussen de vakken en de toetsvormen, inclusief de weging per onderdeel. Daarmee is voor het panel ook de koppeling tussen de BLR's en de toetsvormen navolgbaar. Voor elk BLR geldt bovendien dat er in meerdere vakken aan gewerkt wordt en dat er meerdere toetsmomenten, opbouwend in niveau, aan gekoppeld zijn. De degelijke inbedding van de BLR's in beide specialisaties van het bachelorcurriculum en in het mastercurriculum ziet het panel daarmee ook gereflecteerd in de toetsing van de curricula.

Beoordeling buitenlandverblijf bachelor

Het programma van Daugavpils ligt vast in een *learning agreement* dat geaccordeerd wordt door de examencommissie. De examencommissie beoordeelt de vakken op niveau en op relatie met de BLR's. Tussentijds houdt de voorzitter van de examencommissie contact met de Letse coördinator in Daugavpils. Om discussie over de waarde van een cijfer dat in het buitenland behaald is te vermijden, wordt het buitenlandverblijf afgerond met een voldaan/niet voldaan. Een 'niet voldaan' wordt in de praktijk voornamelijk gegeven als de student niet op de lessen verschijnt. De examencommissie is hierover in gesprek met de organisatie in Daugavpils. Het panel vindt dat de kwaliteit en het niveau van het buitenlandverblijf aantoonbaar goed gemonitord worden door de examencommissie. Ook uit wat studenten over het buitenlandverblijf zeggen, komt duidelijk naar voren dat studenten in deze acht weken flinke sprongen maken in hun taalniveau. Aan het buitenlandverblijf is geen taaltoets gekoppeld. Het panel doet de suggestie om bij terugkeer in Nederland een taaltoets af te nemen. Dan krijgt de opleiding beter zicht op individuele niveauverschillen.

Beoordelingsformulieren scripties

De beide opleidingen gebruiken beoordelingsformulieren voor de scripties die gebaseerd zijn op facultair beleid. De BLR's moeten elk afzonderlijk beoordeeld worden en het panel stelt vast dat dat in de praktijk gebeurt. Tevens ziet het panel een duidelijke relatie tussen het gegeven cijfer en de toelichting bij de beoordeling.

Wel merkt het panel op dat niet duidelijk is welke criteria gehanteerd worden om tot een voldoende/goed/zeer goed per BLR te komen. In het facultaire beleidsdocument staat de suggestie om in een *rubric* per beoordelingscriterium te beschrijven welke (minimale) prestatie van de student verwacht wordt om een voldoende, goed of zeer goed te scoren. Het panel vindt dat een waardevolle suggestie en beveelt aan om deze criteria toe te voegen. Studenten hebben dan per BLR meer zicht op wat er verwacht wordt en de examencommissie kan beoordelingen dan gerichter controleren.

Het panel doet daarnaast de suggestie om bachelor- en masterscripties te laten pitchen/verdedigen door afstudeerders. Dat past binnen de cultuur van veelvuldig toetsen en helpt zicht te krijgen op GenAI-gebruik.

Examencommissie

De opleidingen delen samen een examencommissie. De examencommissie borgt de toetskwaliteit door regelmatig steekproeven te nemen van toetsen en eindwerken en daarover advies uit te brengen. De examencommissie is tevreden over het gerealiseerde eindniveau bij de bachelor en de master. Het panel deelt die mening (zie standaard 4).

Tijdens de bezoekdag wordt duidelijk dat de examencommissie op een prettige manier samenwerkt met docenten. De examencommissie adviseert onafhankelijk, maar doet dat niet op een directieve manier. Zowel examencommissieleden als docenten omschrijven de samenwerking als prettig. Het panel stelt vast dat de relatie tussen de examencommissie en docenten verbeterd is ten opzichte van zes jaar geleden en dat docenten nu meer waarde hechten aan adviezen van de examencommissie. Er is daarmee aantoonbaar en met het gewenste effect invulling gegeven aan het advies van het vorige visitatiepanel (zie Inleiding, Ontwikkeling sinds vorige accreditatie).

De examencommissie is zich bewust van de breedheid van het takenpakket en handelt daar adequaat naar volgens het panel. De examencommissie houdt zich niet alleen bezig met toetsen, eindwerken en plagiaatcontroles, maar beoordeelt ook uitzonderingsverzoeken van studenten die niet naar Daugavpils willen op ontvankelijkheid, keuzevakken op aansluiting op de BLR's van de opleidingen en op de Leidse niveaueisen (100-600) en stageplannen van studenten op aansluiting op de BLR's.

Verder heeft het panel waardering voor het gedifferentieerde beleid bij het benoemen van examinatoren voor de eindwerken; voor de bachelor wijst de examencommissie er twee aan (een begeleider, tevens eerste beoordelaar en een examiner als tweede beoordelaar), voor de master wordt de eerste beoordelaar benoemd op voordracht van de afstuderende student en de tweede op initiatief van de examencommissie. Ook heeft het panel veel waardering voor de manier waarop de examencommissie de kwaliteit en het niveau van het verblijf in Daugavpils monitort en waarborgt (zie vorige pagina).

De examencommissie kampt soms met personele problemen en omdat de bachelor en de master allebei veel toetsmomenten kennen, wordt er veel van examencommissieleden verwacht. De werkdruk is hoog. Onder andere in dat kader onderzoeken de opleidingen de mogelijkheden tot het samengaan met de examencommissie van Latin American Studies. Op facultair niveau met minder examencommissies werken dan wel de bestaande examencommissies meer met elkaar laten samenwerken, vindt het panel een goed idee. Dat stimuleert eenduidig beleid en eenduidige uitvoering, helpt de werkdruk te beteugelen en optimaliseert het onafhankelijkheidsprincipe van examencommissies. Het panel beveelt de beide opleidingen aan hiermee voortvarend aan de slag te gaan.

Conclusie en samenvattend oordeel

De opleidingen gebruiken als basis het facultaire toetsbeleid en hebben daar eigen uitgangspunten (hoge toetsfrequentie en veel combinatietoetsen) aan toegevoegd. Het panel vindt dat krachtig, mede omdat studenten hier positief over zijn.

Alle beoogde leerresultaten worden in de opleidingen getoetst. De beide opleidingen hebben dat overtuigend inzichtelijk gemaakt aan de hand van toetsplannen in de vorm van matrices waarin de koppeling tussen BLR's en vakken en tussen vakken en toetsen gemaakt is. De toetsing per vak is goed doordacht en, bijvoorbeeld met een combinatietoets, navolgbaar aan de BLR's gekoppeld. De toetsing is daarmee valide.

Bij de beoordeling van scripties wordt het vier-ogen-principe toegepast. De tweede beoordelaar is soms iemand van buiten de opleidingen, maar de opleidingen kiezen er om vakinhoudelijke redenen ook vaak voor om twee beoordelaars van de opleidingen te betrekken. Het panel vindt dat goed verdedigbaar en stelt vast dat oordelen betrouwbaar zijn.

Toetsinformatie is te vinden in de studiegidsen en de lijnen met docenten zijn kort. De toetsing is transparant, zowel voor de bachelor als voor de master.

De bacheloropleiding heeft de kwaliteit van het buitenlandverblijf goed op orde. Het panel is ervan overtuigd dat studenten in deze fase van hun studie een flinke sprong in hun taalverwerving Russisch maken. Het panel doet de suggestie om bij terugkeer in Nederland een taaltoets af te nemen. Dan krijgt de opleiding beter zicht op individuele niveauverschillen.

Voor de beoordeling van de scripties worden beoordelingsformulieren gebruikt die gebaseerd zijn op facultair beleid. Het panel mist in de beoordelingsformulieren echter de criteria voor een voldoende, goed en zeer goed. In het facultaire beleidsdocument voor scriptiebeoordelingen wordt de suggestie gedaan om daar criteria voor op te stellen. Het panel beveelt aan om daar invulling aan te geven. Studenten hebben dan per BLR meer zicht op wat er verwacht wordt en de examencommissie kan de beoordelingen dan gericht controleren.

Verder meent het panel dat het nuttig kan zijn om afstuderende bachelor- en masterstudenten hun scriptie te laten pitchen of verdedigen. Dat past in de toetscultuur van de opleidingen en helpt meer zicht te krijgen op het gebruik van GenAI.

Het panel is onder de indruk van de examencommissie. Met twee toetsintensieve opleidingen en een soms onderbezette examencommissie is de werkdruk hoog. Op facultair niveau met minder examencommissies werken dan wel de bestaande examencommissies meer met elkaar laten samenwerken, vindt het panel een goed idee. Dat stimuleert eenduidig beleid en eenduidige uitvoering, helpt de werkdruk te beteugelen en optimaliseert het onafhankelijkheidsprincipe van examencommissies. Het panel beveelt de opleidingen aan hiermee voortvarend aan de slag te gaan.

Op basis van de gesprekken en bestudering van de onderliggende documentatie concludeert het panel dat de **bachelor- en de masteropleiding beide voldoen aan de criteria van standaard 3.**

Standaard 4: gerealiseerde leerresultaten

<i>De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.</i>
--

Bevindingen en overwegingen

Het panel stelt vast dat het geheel van de tentamens van de bachelor dekkend is voor alle BLR's van de bachelor en dat het geheel van de tentamens van de master dekkend is voor alle BLR's van de master. Voor beide opleidingen geldt dat de student de opleiding afrondt met een scriptie die de belangrijkste graadmeter vormt voor het gerealiseerde eindniveau. Odion Onderzoek heeft in overleg met de panelvoorzitter een selectie van vijftien scripties per opleiding gemaakt (zie bijlage 3).

Scripties bachelor

Het panel vindt alle vijftien scripties, waarin beide specialisaties vertegenwoordigd waren, van bachelorniveau. Bij één scriptie was er aanleiding om de andere twee eindwerkenlezers van het panel ('referenten') te betrekken. Het panel concludeerde vervolgens dat ook deze scriptie op bachelorniveau was en terecht met een voldoende was beoordeeld.

De wijze waarop scripties beoordeeld worden, is volgens het panel navolgbaar. De eerste en tweede scriptiebeoordelaar leggen soms verschillende accenten, maar hanteren dezelfde systematiek en komen tot vergelijkbare oordelen waar het panel zich in kan vinden. Het panel heeft dat kunnen vaststellen door van enkele scripties ook de oorspronkelijke formulieren van de eerste en tweede beoordelaar te bekijken, dus van vóór de vorming van het definitieve, gemiddelde oordeel over de scriptie.

Verder merkt het panel op dat de hoge cijfers ($\geq 8,5$) gegeven zijn voor scripties die ook het panel van opvallend hoge kwaliteit vond. Het panel gebruikt kwalificaties als "volwassen", "scherpzinnig", "overtuigend" en "voegt werkelijk iets toe aan bestaand onderzoek". De bacheloropleiding verdient daarvoor een compliment.

Het panel merkt bovendien op dat veel scripties relevante thema's behandelen (de oorlog in Oekraïne, de buitenlandse agentenwet, mogelijke beïnvloeding van de Partij voor de Vrijheid vanuit Rusland etc.) waar veel belangstelling voor is buiten de academie, ook al leidt de bacheloropleiding formeel niet direct op tot de arbeidsmarkt.

Scripties master

Het panel vindt alle vijftien scripties van masterniveau. Ook de beoordelingsformulieren van masterscripties vindt het panel navolgbaar ingevuld. Ze zijn vaak zeer gedetailleerd ingevuld en het cijfer sluit in de meeste gevallen goed aan bij de tekst op de formulieren. Ook voor de masterscripties geldt dat de eerste en tweede beoordelaar soms verschillende accenten leggen, maar wel dezelfde systematiek hanteren en tot vergelijkbare oordelen komen waar het panel zich in kan vinden.

Verder merkt het panel op dat ook hier geldt dat de hoge cijfers ($\geq 8,5$) gegeven zijn voor scripties waar het panel eveneens van onder de indruk was. Het panel spreekt van “originele onderzoeksvragen”, “nieuwe inzichten naast bestaande academische perspectieven” en bij een van de scripties van een “uitzonderlijk goede scriptie die makkelijk om te werken is tot een academische paper”. Het panel ziet in zulke scripties de opmaat voor PhD-trajecten. De masteropleiding verdient daarvoor een compliment. Ook de masterscripties behandelen zeer relevante thema’s, zoals de strategie van het Kremlin in de Syrische burgeroorlog, het buitenlandbeleid van Belarus, de relatie met China etc.

Arbeidsmarkt en alumni

De meeste bacheloralumni stromen door naar een master. Onder meer naar de master Russische en Euraziatische Studies, maar door de twee specialisaties waaieren ze breed uit over masters als Geschiedenis, Taalkunde, International Relations, Crisis & Security Management etc.

Van de masteropleiding komt, blijktens een onderzoek van de opleiding uit 2017¹³, ongeveer 30% terecht in een functie die met Rusland/Eurazië verband houdt en waar kennis van taal en regio een meerwaarde heeft, bijvoorbeeld een functie in de journalistiek, bij een uitgeverij, een ministerie, binnen een internationale organisatie etc. Het panel merkt op dat het onderzoek gedateerd is, zeker gezien de geopolitieke dynamiek en de snelle ontwikkelingen op het gebied van GenAI. Het panel adviseert om een nieuw opleidingsspecifiek arbeidsmarktonderzoek voor de master uit te voeren en proactiever alumnibeleid voor de master te ontwikkelen. Contacten met alumni zijn nu nog te veel afhankelijk van individuele initiatieven van docenten. Daardoor wordt feedback van alumni niet optimaal benut.

Conclusie en samenvattend oordeel

Het panel stelt vast dat alle bachelorscripties van beide specialisaties van bachelorniveau zijn en alle masterscripties van masterniveau. Veel scripties – en dat geldt voor beide opleidingen – behandelen zeer actuele en relevante onderwerpen waar ook buiten de academie belangstelling voor is. Scripties die beloond zijn met een zeer hoog cijfer zijn ook in de ogen van het panel van zeer hoog niveau. De beide opleidingen verdienen daarvoor een compliment.

Voor wat betreft het zicht op de uitstroom naar de arbeidsmarkt, adviseert het panel, mede gelet op de geopolitieke veranderingen en ontwikkelingen op het gebied van GenAI, een nieuw opleidingsspecifiek arbeidsmarktonderzoek te doen voor de master. In het verlengde daarvan adviseert het panel ook om contact met alumni te formaliseren, zodat hun feedback beter en gestructureerder benut kan worden.

Op basis van de gesprekken en bestudering van de onderliggende documentatie concludeert het panel dat de **bachelor- en de masteropleiding beide voldoen aan de criteria van standaard 4.**

¹³ De regiospecifieke arbeidsmarkt uit het onderzoek van 2017 is in het faculteitsbrede onderzoek van 2025 niet onderzocht. Uit het faculteitsbrede onderzoek komen wel andere data naar voren: ongeveer driekwart van de FGW-alumni start in een functie op hbo- of wo-niveau en dat geldt ook voor alumni van Russische en Euraziatische Studies. Na twee jaar ligt dat aandeel nog zo’n 10% hoger.

Eindoordeel

Het panel heeft de beide programma's beoordeeld aan de hand van vier standaarden. Het panel concludeert dat de beide programma's voldoen aan alle standaarden (beoogde leerresultaten, onderwijsleeromgeving, toetsing en gerealiseerde leerresultaten) en beoordeelt vervolgens de algehele kwaliteit van de beide opleidingen als positief.

Standaard	Oordeel	
	Bachelor Russische Studies	Master Russische en Euraziatische Studies
Beoogde leerresultaten <i>Standaard 1:</i> <i>De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.</i>	Voldoet	Voldoet
Onderwijsleeromgeving <i>Standaard 2:</i> <i>Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.</i>	Voldoet	Voldoet
Toetsing <i>Standaard 3:</i> <i>De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.</i>	Voldoet	Voldoet
Gerealiseerde leerresultaten <i>Standaard 4:</i> <i>De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.</i>	Voldoet	Voldoet
Eindoordeel	Positief	Positief

Hieronder volgen de **positieve punten** van beide opleidingen in een notendop:

- Beide opleidingen hebben een helder profiel. De profielen zijn onderscheidend ten opzichte van elkaar en ten opzichte van vergelijkbare opleidingen aan andere universiteiten:
 - De bachelor focust op Rusland en Russische taalverwerving.
 - De master focust op Eurazië (kennis van het Russisch is al aanwezig).
 - Beide opleidingen hebben een sterke focus op integratie van verschillende disciplines.
- Studenten kunnen in beide opleidingen werken aan een eigen specifiek profiel:
 - De bachelor heeft twee specialisaties én een vrijekeuzeruimte van 30 EC.
 - De master heeft een vrijekeuzeruimte van 30 EC.
- Het verplichte buitenlandverblijf in de bachelor is zeer waardevol voor de taalverwerving en de examencommissie stelt zich actief op bij de borging van de kwaliteit en het niveau ervan.
- Het verplichte vak *Eurasia and Eurasianisms* in de master is een waardevolle toevoeging aan het curriculum in relatie tot de focus op Eurazië.
- Voor beide opleidingen geldt dat goed ingespeeld wordt op de actualiteit.
- Voor beide opleidingen geldt dat de keuze van de voertaal passend is:
 - De voertaal in de bachelor is Nederlands vanwege de zware taalverwervingscomponent.
 - De voertaal in de master is Engels vanwege de noodzakelijke *international classroom*.
- De toelating tot de beide opleidingen gebeurt zorgvuldig en op individueel niveau:
 - Bachelorstudenten worden gewezen op de risico's van het volgen van twee studies.
 - Masterstudenten moeten aantonen dat hun taalniveau Russisch voldoende is.
- Het onderwijs is in beide opleidingen activerend:
 - Beide opleidingen kennen veel toetsmomenten. Dat houdt studenten "aan de bal".
 - Bij beide opleidingen werkt de hechte *community* en studievereniging MOST activerend.
 - In het eerste jaar van de bachelor is er veel contactonderwijs.
 - Het verplichte buitenlandverblijf in de bachelor wordt als zeer activerend ervaren.
- Voor beide opleidingen geldt dat het docententeam excellent is.
 - Docenten zijn zeer betrokken en gemotiveerd. Ze zijn bereid *to go the extra mile* voor studenten en voor opleidingskwaliteit.
 - Docenten zijn didactisch goed onderlegd (met BKO en via andere scholingstrajecten).
 - Docenten zijn laagdrempelig benaderbaar voor studenten.
 - Docenten zijn vakinhoudelijk deskundig.
 - Docenten integreren hun onderzoek in hun onderwijs.
 - Docenten hebben een netwerk dat ze optimaal benutten.
 - Docenten werken als team en bewaken gezamenlijk de samenhang van de curricula.
- Beide opleidingen zijn toetsintensief en studenten waarderen dat.
- Voor beide opleidingen geldt dat het afstudeerniveau hoog is. Onderwerpen waarop studenten afstuderen, zijn actueel en relevant. Niet alleen binnen de wetenschap, ook daarbuiten.

Het panel doet de volgende **aanbevelingen**:

- Neem in de beoogde leerresultaten van beide opleidingen het werken met GenAI op.
- Betrek, in ieder geval bij de master, het werkveld (bij voorkeur via een ingesteld gremium als een werkveldadviesraad) bij het herijken en herformuleren van de beoogde leerresultaten, onder andere vanwege de geopolitieke dynamiek.
- Neem het werken met GenAI op in het onderwijs van beide opleidingen. Studenten moeten leren hoe ze GenAI doelmatig en verantwoord kunnen gebruiken.
- Voeg aan de beoordelingsformulieren voor de scripties van de bachelor en de master criteria toe voor een voldoende, goed en zeer goed.
- Werk op facultair niveau met minder examencommissies (fuseren) of zorg ervoor dat de bestaande examencommissies meer met elkaar samenwerken. Dat stimuleert eenduidig beleid en eenduidige uitvoering, helpt de werkdruk te beteugelen en zorgt ervoor dat examencommissies beter invulling kunnen geven aan hun onafhankelijke rol.

Verder doet het panel de volgende **suggesties**:

- Om tegemoet te komen aan de wens van bachelorstudenten om met taal bezig te blijven na het buitenlandverblijf aan het eind van jaar twee, zou de opleiding kunnen overwegen om studenten presentaties te laten geven in het Russisch. Bijvoorbeeld aan tweedejaars studenten over hun verblijf in het buitenland, of bij derdejaars vakken of over hun afstudeeronderwerp.
- Om meer zicht te krijgen op individuele taalniveaunderschillen na het buitenlandverblijf, zou de opleiding een taaltoets kunnen afnemen zodra studenten terug zijn in Nederland.
- Bachelor- en masterscripties laten pitchen/verdedigen door afstudeerders past binnen de cultuur van veelvuldig toetsen en helpt zicht te krijgen op GenAI-gebruik.
- Het panel moedigt de masteropleiding aan om te rade te gaan bij andere opleidingen om de opkomst bij het thesis seminar te verhogen.
- Het panel moedigt de masteropleiding aan om ervoor te zorgen dat er meer zicht komt op waar (recent) afgestudeerden terechtkomen en op hoe zij de aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt ervaren. Het panel adviseert daartoe om een nieuw opleidings- en regiospecifiek arbeidsmarktonderzoek uit te voeren en het contact met alumni te formaliseren.

Meerdere van deze aanbevelingen en suggesties gelden ook voor andere regiostudies. Het panel adviseert daarom om meer samen te werken op facultair niveau. Tijdens de bezoeken komt naar voren dat de opleidingen die weg al zijn ingeslagen (in het kader van efficiëntie en kostenbesparing). Het panel herkent dat in de aanduiding van vakniveaus (100-600), de beoordelingssystematiek van de scripties, de afspraken die er gemaakt zijn over de vrijekeuzeruimte in de bachelor (30 EC) en over de vakomvang (een veelvoud van 5 EC) om medegebruik van vakken te stimuleren etc. Het panel moedigt de opleidingen aan om ook met betrekking tot bovenstaande aanbevelingen en suggesties contact te leggen met andere regiostudies en te proberen om niet per opleiding het wiel opnieuw uit te vinden.

4. BIJLAGEN

Bijlage 1: Administratieve gegevens

Informatie over de instelling

Naam:	Universiteit Leiden (https://www.universiteitleiden.nl/)
Status:	Bekostigd
BRIN:	21PB
Oordeel ITK:	Positief besluit AV-2186 (21 juli 2025, van kracht tot en met 30 juni 2031)
Adres instelling:	Rapenburg 70, 2311 EZ Leiden
Faculteit:	Faculteit der Geesteswetenschappen
Adres faculteit:	Cleveringaplaats 1, 2311 BD Leiden

Informatie over de bacheloropleiding

Naam:	Bachelor Russische Studies
CROHO/RIO:	50855
Niveau:	Wetenschappelijke bachelor
Oriëntatie:	Academisch
Beroepsvereisten:	N.v.t.
Joint programme:	N.v.t.
Bijzonder kenmerk:	N.v.t.
Wet leeruitkomsten:	N.v.t.
Aantal studiepunten:	180 EC
Variant:	Voltijd
Taal:	Nederlands
Specialisaties:	(1) Politiek, Geschiedenis en Economie, (2) Taal en Cultuur
Locatie(s):	Leiden
Visitatiegroep:	Regiostudies I
Inleverdatum rapport:	1 mei 2026

Informatie over de masteropleiding

Huidige naam in RIO:	Master Russische en Euraziatische Studies
Internationale naam:	Master Russian and Eurasian Studies
Naamswijziging:	Ja, wijzigen van Master Russische en Euraziatische Studies naar Master Russian and Eurasian Studies (conform internationale naam)
CROHO/RIO:	60848
Niveau:	Wetenschappelijke master
Onderzoeksmaster:	Nee
Oriëntatie:	Academisch
Beroepsvereisten:	N.v.t.
Joint programme:	N.v.t.
Bijzonder kenmerk:	N.v.t.
Wet leeruitkomsten:	N.v.t.
Aantal studiepunten:	60 EC
Variant:	Voltijd
Taal:	Engels
Specialisaties:	N.v.t.
Locatie(s):	Leiden
Visitatiegroep:	Regiostudies I
Inleverdatum rapport:	1 mei 2026

Bijlage 2: Programma locatiebezoek

Datum: 5 november 2025

Locatie: Academiegebouw Rapenburg 73 te Leiden, Faculteitskamer Geesteswetenschappen

08:15	08:30	Inloop en ontvangst
08:30	09:30	Intern overleg panel
09:30	10:00	Gesprek opleidingsmanagement BA/MA Russische en Euraziatische Studies (RES)
10:00	10:15	Intern overleg panel
10:15	11:00	Gesprek docenten BA/MA RES
11:00	11:45	Gesprek studenten BA/MA RES
11:45	12:00	Intern overleg panel
12:00	12:30	Gesprek examencommissie RES
12:30	13:15	Lunch
13:15	15:00	Intern overleg panel / voorbereiden mondelinge terugkoppeling
14:30	15:00	Mogelijkheid aanvullende vragen opleidingsmanagement RES
15:00	15:45	Ontwikkelgesprek BA/MA RES
15:45	16:30	Eindgesprek management alle opleidingen (ENG)
16:30	17:15	Intern overleg panel
17:15	17:30	Mondelinge rapportage (aansluitend borrel)

Bijlage 3: Documenten

Zelfevaluatie-rapport en bijlagen

- 1. ZER BA Russische Studies-MA Russian Studies_DEF.pdf
- A. Facultaire bijlage ZER UL 2025 ENG.pdf
- B. Prospectus.pdf
- C. Onderwijsdashboard (Education Dashboard) FGW.pdf
- D.1. BA OER Facultair deel 2025-26_NL_def.pdf
- D.2. BA OER Russische studies 2025-26.pdf
- D.3. MA OER Facultair deel 2025-26_ENG_def.pdf
- D.4. MA OER Russian and Eurasian Studies 2025-26.pdf
- E.1. Docentenlijst BA Russische Studies.pdf
- E.2. Staff overview MA Russian and Eurasian Studies.pdf
- F.1.a Toetsplan deel 1 BA Russische Studies.xlsx
- F.1.b Toetsplan deel 2 BA Russische Studies.xlsx
- F.2.a Assessment plan Part 1 MA Russian and Eurasian Studies.xlsx
- F.2.b Assessment plan Part 2 MA Russian and Eurasian Studies.xlsx
- G. Rules and regulations Board of Examiners.pdf
- H. Onderwijsvisie (Vision on Teaching and Learning).pdf
- I. 1a. Gids voor Onderwijskwaliteitszorg_FGW_2025.pdf
- I. 1b. Guide to Teaching Quality Assurance_FGW_2025.pdf
- I. 2a. Handleiding voor Examencommissies_FGW_2024-2025.pdf
- I. 2b. Manual for Board of Examiners_FGW_2024-2025.pdf
- I. 3a. Onderwijsevaluatiekader FGW.pdf
- I. 3b. Teaching Evaluation Framework_FGW.pdf
- I. 4a. Handleiding voor Opleidingscommissies_FGW_2024-2025.pdf
- I. 4b. Manual for Programme Committees_FGW_2024-2025.pdf
- I. 5a. Toetskader_FGW.pdf
- I. 5b. Assessment Framework_FGW.pdf
- J.1. Rapportage Vaardighedenleerlijn en Toetsdruk BA Russische Studies.pdf
- J.2. Rapportage Vaardighedenleerlijn en Toetsdruk BA Russische Studies - Bijlagen.pdf
- K.1. Scriptiebeoordeling bij de Faculteit Geesteswetenschappen NL.pdf
- K.2. Thesis Assessment at the Faculty of Humanities ENG.pdf

Aanvullende documenten

AI-beleid

- AI guide for teachers FGW Leiden University.pdf
- Implementing AI in your curriculum FGW Leiden University.pdf
- Richtlijnen voor GenAI gebruik studenten FGW Universiteit Leiden.pdf

Jaarverslagen examencommissie

- Jaarverslag Examencommissie_Russisch_2022-2023.pdf
- Jaarverslag_examencommissie_Russische Studies - 2023-2024 - DEF.pdf

Notulen opleidingscommissie

- Notities uit de OLC, 25-05-25.pdf
- Notulen Vergadering Opleidingscommissie 28032024.pdf
- Notulen Vergadering Opleidingscommissie 29022024.pdf
- Notulen vergadering opleidingscommissie Russische Studie 071222.pdf
- Notulen vergadering opleidingscommissie Russische Studie 160322.pdf
- OLC vergadering 16-10-2024.pdf
- OLC vergadering 19 maart 25.pdf
- OLC vergadering 25 Juni 25.pdf

Opleidingsjaarverslagen

- Jaarverslag_BA_MA_Russische Studies-Russian and Eurasian Studies_20222023.pdf
- Jaarverslag_BA_Russische Studies_20232024_DEF.pdf
- Jaarverslag_MA_Russian & Eurasian Studies_20232024_DEF.pdf

Beleid beoordelen eindwerken

- J.1. Scriptiebeoordeling bij de Faculteit Geesteswetenschappen NL.pdf
- J.2. Thesis Assessment at the Faculty of Humanities ENG.pdf

Beschikbaar gesteld tijdens locatiebezoek

Tijdens het locatiebezoek konden de panelleden op twee laptops leerstof bekijken. Het inhoudelijk deskundige panellid heeft daar gebruik van gemaakt.

Eindwerken

Odion Onderzoek heeft samen met de voorzitter een selectie gemaakt en daarbij zorgvuldig gelet op een evenwichtige, representatieve verdeling van cijfers, verschillende beoordelaars en cohorten. Bij specialisaties is erop toegezien dat deze ook naar verhouding in de steekproef zijn opgenomen.

Voor de bachelor Russische Studies zijn 33 eindwerken opgeleverd in de periode 2022-25, waarvan 20 voor de specialisatie Politiek, Geschiedenis en Economie en 13 voor de specialisatie Taal en Cultuur.

Specialisatie	Aantal	Aandeel	Verdeling	Selectie
Politiek, Geschiedenis en Economie	20	0.606	9.09	9
Taal & Cultuur	13	0.394	5.91	6
Totaal	33	1.00	15	15

Cijferreeks	Aantal	Aandeel	Verdeling	Selectie
5,5-6,9 voldoende	9	0.273	4.09	4
7,0-8,4 goed	17	0.515	7.73	7*
8,5-10 zeer goed	7	0.212	3.18	4*
Totaal	33	1.00	15	15

*Om uit de specialisaties en cijfers een representatieve selectie te maken, is 1 scriptie extra geselecteerd in de cijferreeks 8,5-10 en een scriptie minder in de cijferreeks 7,0-8,4.

Voor de master Russische en Euraziatische Studies zijn 36 eindwerken opgeleverd in de periode 2022-2025. De master heeft geen specialisaties.

Cijferreeks	Aantal	Aandeel	Verdeling	Selectie
5,5-6,9 voldoende	3	0.083	1.25	2*
7,0-8,4 goed	20	0.556	8.33	9
8,5-10 zeer goed	13	0.361	5.42	4*
Totaal	36	1.00	15	15

*Bij de master is op verzoek van de voorzitter een scriptie extra geselecteerd uit de reeks 5,5-6,9. De voorzitter stelde prijs op een scriptie met een krappe én een scriptie met een ruime voldoende.

Bijlage 4: Beoogde leerresultaten

Beoogde leerresultaten bachelor Russische Studies, inclusief beide specialisaties

I Algemeen

1. Kennis en inzicht:
 - a. kennis van en inzicht in de grammatica alsmede de woordenschat van het Russisch op het niveau dat toepassing mogelijk maakt zoals in 2a wordt gedefinieerd;
 - b. een globaal overzicht van de politiek, geschiedenis, economie, taalkunde, letterkunde en cultuur van Rusland c.q. het Russisch, alsmede een gedegen kennis van en inzicht in een van de twee afstudeerrichtingen van Russische studies.
2. Toepassing van kennis en inzicht:
 - a. taalvaardigheid van het Russisch in de volgende termen van het Europees Referentiekader Taalvaardigheid: C1 voor Luisteren en Lezen; B2 voor Schrijven en Gesproken Interactie en Productie;
 - b. de vaardigheid om op het terrein van een van de twee afstudeerrichtingen van Russische studies een probleemstelling te formuleren, deze te contextualiseren binnen het vakgebied of binnen een bepaalde methodologie, en hierbij relevante wetenschappelijke informatie te zoeken.
3. Oordeelsvorming:
 - a. de vaardigheid om verzamelde relevante wetenschappelijke informatie (waaronder Russischtalige bronnen) op het terrein van een van de twee afstudeerrichtingen van Russische studies kritisch te selecteren en te evalueren in het licht van een geformuleerde probleemstelling;
 - b. de vaardigheid om kritisch te reflecteren op het eigen onderzoek, daarbij open staand voor mogelijke alternatieve argumenten.
4. Communicatie:
 - a. de vaardigheid om resultaten van eigen onderzoek op het terrein van een van de twee afstudeerrichtingen van Russische studies zowel schriftelijk als mondeling op zorgvuldige, gestructureerde en overtuigende wijze te presenteren voor een academisch publiek (*peers*);
 - b. de vaardigheid om resultaten van eigen onderzoek op heldere wijze te verwoorden (mondeling of schriftelijk) naar een breder algemeen publiek.
5. Leervaardigheden:
 - de leervaardigheden die nodig zijn om met succes (zonder aanvullende scholing) deel te nemen aan masteropleidingen die in het verlengde liggen van de bacheloropleiding Russische studies.

II *Afstudeerrichting Politiek, geschiedenis en economie*

In aanvulling op bovenstaande eindtermen gelden onderstaande eindtermen voor de afstudeerrichting Politiek, geschiedenis en economie:

1. Kennis en inzicht:

- a. gedegen kennis van en inzicht in de belangrijkste historische vraagstukken van Rusland, in het bijzonder die van na 1917, en van de actuele academische discussie hierover;
- b. gedegen kennis van en inzicht in de essentiële aspecten van de politieke en economische ontwikkelingen van het huidige Rusland, mede in relatie tot zijn buitenlandbeleid, en van relevante begrippen en theorieën van de politicologische en economische wetenschappen.

III *Afstudeerrichting Taal en cultuur*

In aanvulling op bovenstaande eindtermen gelden onderstaande eindtermen voor de afstudeerrichting Taal en cultuur:

1. Kennis en inzicht:

- a. gedegen kennis van en inzicht in moderne grammaticale, historische en sociolinguïstische vraagstukken van de Russische taal, en van relevante begrippen en theorieën van de algemene taalwetenschap;
- b. gedegen kennis van en inzicht in een geselecteerd corpus van literaire teksten, beginnende vanaf de 19e eeuw, mede in relatie tot diverse andere uitingsvormen van de Russische cultuur (in het bijzonder film), en van relevante algemeen literatuurwetenschappelijke analyses.

IV *Doelen in termen van het Europees Referentiekader Taalvaardigheid*

	<i>Propedeuse</i>	<i>Bachelor</i>
Luisteren	B1	C1
Lezen	B1	C1
Gesproken interactie	A2	B2
Gesproken productie	A2	B2
Schrijven	A2	B2

Voorts leidt elke Leidse geesteswetenschappelijke opleiding op tot facultair geformuleerde algemene academische vaardigheden.

Beoogde leerresultaten master Russische en Euraziatische Studies

1. Knowledge and understanding:
 - a. General knowledge and multidisciplinary understanding of current issues and debates in the main disciplines of Russian and Eurasian Studies (politics, economics, international relations, history, culture, literature and linguistics), viewed in their national context and/or from a broader Eurasian and international perspective.
 - b. Specialised knowledge of and insight into at least two research areas in the field of Russian and Eurasian Studies (politics, economics, international relations, history, culture, literature and linguistics), viewed in their national context and/or from a broader Eurasian and international perspective.
2. Applying knowledge and understanding:
 - a. The ability to operate a scientific conceptual apparatus and to employ relevant and appropriate modern research methods, in order to independently develop a problem formulation in the field of Russian and Eurasian Studies.
3. Judgement:
 - a. The ability to independently define informed and persuasive viewpoints (on the basis of Russian and non-Russian sources and supplemented by one's own findings) which contribute to scholarly discussions about developments in the field of Russian and Eurasian Studies.
 - b. The ability to critically reflect on differing opinions and hypotheses as well as on one's own research, taking into account and weighing alternative arguments.
4. Communication:
 - a. The ability to independently draw up an adequate scholarly report of the research conducted in the field of Russian and Eurasian Studies in various presentation forms.
 - b. The ability to communicate the scientific knowledge and skills that are characteristic of graduates of the master's degree programme Russian and Eurasian Studies in a socially relevant way.
5. Learning skills
 - a. The learning skills required to be able to follow post-master's professional training or a PhD training of a largely self-determined or autonomous nature.

Bijlage 5: Curriculumoverzichten

Curriculumoverzicht bachelor Russische Studies, inclusief beide specialisaties

Jaar 1

Vak	EC	Semester 1	Semester 2
Eerste semester			
Russische grammatica 1A	10		
Russische taalverwerving 1A	5		
Academische vaardigheden (Russische studies)	5		
Inleiding Russische letterkunde	5		
Geschiedenis van Rusland	5		
Tweede semester			
Russische grammatica 1B	10		
Russische taalverwerving 1B	10		
Sociolinguïstiek van Rusland	5		
Inleiding Ruslandkunde	5		

Jaar 2

Vak	EC	Semester 1	Semester 2
Gezamenlijk			
Kerncurriculum: wetenschapsfilosofie	5		
Russische leesvaardigheid 2A	5		
Taalstructuur van het Russisch	5		
Russische taalverwerving 2	5		
Russische leesvaardigheid 2B	5		
Voor de afstudeerrichting Politiek, Geschiedenis en Economie volg je:			
> Sovjetgeschiedenis en herinnering	10		
> Russian Politics	10		
Voor de afstudeerrichting Taal en Cultuur volg je:			
> Geschiedenis van de Russische taal	10		
> Russische poëzie en korte verhalen	10		
Buitenlandverblijf			
Buitenlandverblijf (Russische taalverwerving)	10		
Kunstgeschiedenis in Daugavpils	5		

Jaar 3

Vak	EC	Semester 1	Semester 2
> Keuzeruimte	30		
Voor de afstudeerrichting Politiek, Geschiedenis en Economie volg je:			
De Russische economie	10		
Russian Foreign Policy	10		
Voor de afstudeerrichting Taal en Cultuur volg je:			
Moderne Russische taalkunde	10		
Russische film	10		
Verplicht			
Scriptieseminar BA Russische Studies	0		
BA-eindwerkstuk	10		
Extracurriculaire keuzevakken			
> Introduction to the Georgian Language	10		
> Russische leesvaardigheid 3	5		
> Literair vertalen Russisch-Nederlands (BA)	10		

Curriculumoverzicht master Russische en Euraziatische Studies

Vak	EC	Semester 1	Semester 2
First semester			
Core Curriculum			
Research Seminar	5		
Eurasia and Eurasianisms: Concepts and Contentions	5		
Bound electives (choose at least 2)			
> Old Church Slavic Language and Culture	10		
> Ukrainian Politics and International Relations	10		
> Literair vertalen Russisch-Nederlands (MA)	10		
> Post-Soviet Wars: Economic Collapses and Their Violent Consequences	10		
Recommended electives			
> Culture and Conquest: the Impact of the Mongols and their Descendants	10		
Second semester			
Core Curriculum			
MA Thesis Russian and Eurasian Studies	20		
Bound electives			
> The War in Ukraine and the Language of Propaganda	10		
> Russia Revisited in War and Revolution, 1914-1921	10		
> Internship Russian and Eurasian Studies	10		
Extra curricular			
> Topics in Georgian morphosyntax	5		

Bijlage 6: Gebruikte afkortingen

BLR's	Beoogde leerresultaten
GenAI	Generatieve artificiële intelligentie
NLQF	Netherlands Qualification Framework
PG&E	Politiek, Geschiedenis en Economie (specialisatie binnen de bachelor)
T&C	Taal en Cultuur (specialisatie binnen de bachelor)
UGent	Universiteit Gent
UvA	Universiteit van Amsterdam

Vondellaan 104
3521 GH Utrecht
m 030-2819804
e info@odion-onderzoek.nl
w www.odion-onderzoek.nl